

Viața Românească

REVISTA EDITATĂ DE UNIUNEA SCRITORILOR

Colegiul de redacție: ALEXANDRU BALACI, RADU BUREANU,
REMUS LUCA, GEORGE MACOVESCU, CORNEL REGMAN

Redactor șef : IOANICHIE OLTEANU

Secretar responsabil de redacție : VLADIMIR COLIN

REDACȚIA : Calea Victoriei 115. Sectorul I, București
Telefon : 50.64.30, 50.64.35

ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiselef nr. 10. Sectorul I, București
Telefon : 17.79.46, 18.33.99

Abonamentele se primesc prin instituții, factorii poștali și oficiile
poștale, difuzorii de presă din întreprinderi

Costul unui abonament la Viața Românească este de lei :
60 pe 12 luni, 30 pe 6 luni, 15 pe 3 luni

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

Tiparul executat la întreprinderea Poligrafică „Filaret” c. 1053

Viața Românească

ANUL XXX

IANUARIE 1977

N n J

CER CUVÎNTUL!

..Se ridică repede, ca la armată, aruncîndu-și pe scaun căciula cu urechi. Era un flăcău simpatic, cu o cicatrice oblică în colțul drept al buzelor, care nu-i strica prea mult. Dimpotrivă, îi dădea un aer misterios și bărbătesc.

— O să vorbesc puțin, începu el. E și tîrziu, oamenii mai au și casă. Țin totuși să-mi spun și eu părerea, mai ales că mă aflu exact la vîrsta pe care o avea tov Păun cînd lucra în satul Voievodeni. Țin să mai precizez că n-am avut de unde să-l cunosc pe tov Păun. Pînă-n seara asta, nici n-am știut cum îl cheamă. Lucrăm în sectoare ou totul diferite. Tov inginer lucrează la betoane, pe cînd eu sînt tehnician la dispozitive verificatoare. Ni s-au încrucișat pașii doar la cantină și prin perimetrul șantierului, cu totul întîmplător. Atît., Acum însă cam regret că n-am avut prilejul să-l cunosc mai de mult. În fine, e și-o diferență de vîrstă, asta-i foarte drept... Dar mie îmi se pare, din cele ce s-au vorbit pînă acum, că tov inginer Păun este un om interesant, cu o viață bogată, care merită explorată. Așa, ca să ne mai îmbogățim și noi galeria exemplilor pe care trebuie să le urmăm. De ce spun asta? Pentru că, drept să fiu, mie-mi place tov Păun așa cum e. Îmi place și declar că sînt alături de el. Sînt pentru primirea lui în partid, ce mai încolo, incoace... Unii poate veți zice că mă pripesc, că nu cunosc la oameni, că m-a entuziasmat personalitatea tovarășului inginer. Poate că pe undeva așa o fi. Dar tot atît de adevărat este că ceea ce mă atrage în primul rînd la tov Păun e sinceritatea lui, care de ce să ne ascundem după deget, n-o găsești la fiecare colț de stradă. Pe urmă, problemele acelea, de la Voievodeni. Rîdeți, încruntați-vă, dar să știți că dacă aș fi fost cumva atunci în locul lui, cred că aș fi procedat la fel. Păi, ce putea să facă omul? Sînt și eu de la țară. Eram copil pe atunci, dar tot îmi amintesc cîte ceva. Că anii aceia nu se pot uita, tovarăși. E destul să-i fi trăit și să fi avut ochi. Este cineva de altă părere?

Cei din jur fremătară. Nu le plăcea. Tinerelul vorbea cocoșește.

— La mine-n sat, deși colectiva s-a înființat din primii ani, mai precis din 1950, lucrurile au mers mult mai greu, continuă tinerelul. Așa s-a nimerit. Ce vreți, în unele locuri mergea ca' pe roate, în altele dimpotrivă, îți venea să urlî de atîta îndărătnicie, care nu încolțea, să fim sinceri, din apă de trandafiri. Așa, nu sînt psiholog, dar -mă gîndesc că poate și îndărătnicii ăia aveau dreptate, în felul lor. Nu? Ei, nu? Cînd neam de neamul tău a lucrat aceeași bucată de pămînt, de pămînt personal vreau să zic, este chiar atît de ușor să pășești în necunoscut? Într-o viață ce se clădea pe baze cu totul noi? Nu-i ușor, tovarăși, nu-i deloc ușor. N-așei de unde ști că pe mine m-au dat afară din școala primară, da, chiar din școala primară, oare e obligatorie, pentru că tata nu voia nici el să se înscrie. Pînă nu s-a înscris, n-au vrut să mă primească înapoi. Iar eu plîngeam de mă prăpădeam pe după toate căpițele de paie din curte... Și asta încă nu-i nimic, tovarăși, ce să mai vorbim... Dacă v-aș povesti cum ni se mai umflau și cotele, poate că...

— Le știm și noi, tovarășe Popeangă, îl întrerupse acru tovarășul Timofte. Dacă te interesează, nu ne-am născut abia astă noapte... Avem și noi ceva tînerce

de minte... Dar îl discutăm pe tovarășul Păun, ce drăcu... Ziceai că e tîrziu %
că oamenii mai au și casă.

Popeangă se așează pe căciulă, cu o mutră de om profund supărat.

— Dar despre gîndul acela, de a rămîne în străinătate, ce părere ai? îl
mai întrebă tovarășul Timofte. La aspectul acesta ți-aș propune să te referi."

— Am și eu părerea mea, răspunse prompt Popeangă sărind în sus ca
împins de un resort. Cred că problema trebuie scoasă definitiv din discuție. Atît»

Tinerelul se așează din nou, cu atît înainte de a-și fi luat, de astă dată, căciulă
pe scaun. Păun îl admiră, cu atît mai mult, cu cît nu se așteptase să-și tina
cineva parte cu o asemenea vehemență. Dar nu se uită la el. Era sigur *cei*
Popeangă îi căuta privirile.

— Tovarășul Popeangă ar fi dorit să ne țină o conferință, spuse zîmbito»
Săucan, rezemîndu-se tacticos pe spătarul scaunului și aprinzîndu-și o țigară. Are;
și vocabular, are și amintiri, are și clanuri revoluționare, are și psihologie, chiar;
din belșug am putea zice, numai că îi cam lipsește orientarea în spațiu. Nu *zic*
în timp o are, dar în spațiu nici atîta — și-și arată muștiucul galben al țigării.;
I-a dat dreptate tovarășului Păun pînă în pînzele albe. După el, da, așa trebuia,
să se facă pretutindeni colectivizarea: generalizînd metodele tovarășului Păun.

— N-am spus asta! protestă oarecum dezumflat Popeangă. Ba am spus
— se corectă el — dar n-am absolutizat. Ziceam că au fost situații și situații
în situația dată la Voievodeni, aș fi procedat și eu ca tov Păun. Așa am zis..

— Am totuși impresia că oamenii au înțeles altfel, continuă Săucan, făcînd-
du-i semn lui Popeangă că nu mai are rost să se ridice. Cine știe, poate că
într-adevăr tovarășul Păun o fi avut motive întemeiate să procedeze cum a pro-
cedat, întemeiate, după concepția lui... Dar n-avem dreptul, tovarăși, s-o eotîm
la dreapta și să afirmăm cu mina pe inima noastră tînără și vitează — Și aici
Săucan privi din nou spre Popeangă — că tare bine a mai procedat tovarășul
Păun! Păi dacă toți activiștii ar proceda astfel, unde se ajungea, tovarăși? Unde
se ajungea cu colectivizarea? Vă dați seama? S-ar fi instaurat o atmosferă de
nemulțumire generală, încît nu știu zău dacă s-ar mai fi terminat ce se începuse.
Din contră, tovarăși: s-ar fi ajuns la lucruri foarte grave... Și ni s-ar fi aprins
fundul pantalonilor, asta s-ar fi întîmplat!

Popeangă se ridică din nou:

— Dar n-am...

— Ba ai spus, tovarășe Popeangă. Cel puțin așa am înțeles eu. Ori sînt
atît de... de... de... încît n-am înțeles bine? Eeee... e frumos ca tineretul să aibă
curaj, dar nici chiar așa... Da... Să trecem mai departe. Tovarășul Canarache

Maistrul Vincențiu Canarache vorbea rar în ședințe și numai atunci cînd
i se cerea părerea. Nu era meșter la cuvîntări. Dacă-l întrerupea cineva, îl apucau
toate emoțiile de pe pămînt. De altfel, i se spunea în lipsă Bilbîlu, chiar mai
des decît pe numele adevărat. Acum însă, se înscrisese fără să i-o fi cerut ni-
meni. Se ridică și, înainte de a începe, își suflă nasul într-o batistă mare. Era
răcit. Apoi își netezi cu palma mustața căruntă și tuși cu gura închisă, să-și
dreagă vocea.

— Eu nu înțeleg, dragii mei, zise el, nu înțeleg deloc un lucru. M-am,
înscris și eu la cuvînt tocmai pentru că nu-l înțeleg... De ce dezgropăm morții? -
Uite, adică de ce ne legăm de lucruri făcute de tovarășul inginer Păun în urmă
cu cincisprezece ani? Păi alea ne interesează pe noi acum? Alea? Și măcar dacă
s-ar fi abătut zdravăn de la linie, cu ele... Dar nu s-a abătut. E drept, a mai în-
curcat pașii din cîte se vede, dar linia a ținut-o...

— Tovarășu, îl întrerupse prevenitor Săucan, c2 vrei să spui? Pe noi tre-
buie să ne intereseze și cum anume a ținut linia... Altfel... Altfel...

— Și-apoi, omul din greșeli în-învață se bilbii Vincențiu Canarache. To-
varășul inginer Păun a-nvățat, asta-i sigur. Se vede de-de-de de la o poștă. E om
de nădejde. Iar pe noi trebuie să ne intereseze mai ales cum e omul acum, ce
face, ce drege, cum se descurcă el azi. Vreau să văăăd aici unul, măcar unul,
care să-mi spună mie că tovarășul inginer Păun nu s-a achitat de vreo sarcină...
Ei, este cineva? Este, sau nu este? Nu este. Vedeți? Și-atunei, de ce-l căutăm
degeaba de păduchi? Să mă ierte tovarășul inginer, dar vorba vine... Cum zi-
ceam, eu aș fi fost de părere să-l discutăm de la bun început de pe platforma »
asta. E platforma cea mai deșteaptă, cu așa cred. Să știm pe cine contăm acum,
să ne uităm bine și să vedem pe cine-l simțim lipit de umărul nostru. Să vedem
dacă ne putem baza pe om în clipa de față și mai pe urmă... E just? Ce a fost,
e bun fost.

— Just răspuns de pe locul său tovarășul Timofte. Chiar foarte just, pînă anumit punct. Să fiu iertat că intervin din nou, tovarăși, dar nu ne putem lăra mulțumiți analizînd un om numai de la brîu în sus. Dacă am asculta ata tovarășului Canarache, fără s-o mai îmbunătățim pe ici, pe colo, am greși. Greși fundamental. Omul trebuie privit din cap pînă în picioare, adică în evoluția lui. Bineînțeles, punînd accent pe profilul său actual, așa cum ne deamînă de altfel și tovarășul Canarache, pentru care am tot respectul. E adevărat și profilul de azi al omului pus în discuție trebuie să ne intereseze în primul rînd 'cu atît mai mult, cu cît știm cu toții că societatea noastră socialistă este în măsură să-și educe membrii în bune condițiuni. Vreau și eu să cred că tovarășul Păun este un om educat în spiritul nostru. Dar jepet, atunci cînd primim ne' cineva în partid, e bine să-i parcurgem întreaga evoluție, și cu părțile bune, dar și cu părțile mai puțin bune. Partidul, tovarăși, trebuie să fie puternic, da, foarte puternic, pentru că mai are multe de realizat în țara asta, multe, și mai mari și mai mărunte, că doar cunoaștem planul și pe-o parte și pe alta, în amănunt va să zică. Spunem că partidul are de realizat și lucruri mărunte, va să zică. 'riehee, zicem noi că sînt mărunte, ni se par nouă mărunte, așa, la prima vedere, dar să știți că acestea sînt la drept vorbind și cele mai grele; chestiile de bucatărie națională, chestiile care ni se par obișnuite și tocmai de aceea foarte ușurele... Dăi e greșit, nu-s ușurele! Astea, chestiile de bucatărie, sînt cele mai grele, chiar mai-mai decît nu știu cîte combinate ridicate cu tone de sudoare omenească. Și știți de ce? Uite, că revin la oi. La oile noastre, preciza tovarășul Timofte. Pentru că trebușoarele astea mititele, cum vreți să le ziceți, se pun pe făgașul bun numai schimbînd mentalitatea unor generații întregi. Eheee, eheee, cam așa stau lucrurile... Iată de ce trebuie să fie puternic partidul și în problemioarele astea, omenești... Iar puternic poate fi, dacă ne gîndim la membrii lui, numai atunci cînd ne cunoaștem perfect între noi. Partidul nu-i o ceată de pîtoni care merg în aceeași direcție, pe aceeași stradă, pînă cînd unul, ori altul, ori altul, intră într-un magazin, ajunge la piață, la serviciu sau deschide poarta curții sale. Și nu e nici un grup alcătuit devalma, pentru nu știu ce petrecere... Așa că e musai să punem oamenii sub microscop. Sub un microscop care să mărească de cît mai multe ori, un microscop electronic! Asta să ne intre foarte bine în cap. Eu atît am avut de spus și sper să nu se fi supărat tovarășul director Nicolau pentru că nici de data asta nu m-am înscris mai întîi pe listă...

Nicolau zîmbi mînzește și-l atinse ușor pe Săucan cu cotul. În fața lor, observînd gestul, duduia Alisa bătut din palme fără zgomot, înfîntată de parcă ar fi auzit o glumă bună.

— Poți continua, tovarășe Canarache, zise Săucan, foarte sobru, ca și cum n-ar fi simțit gestul vecinului. Și să deschidă careva ușa aia! Să se mai facă puțin curent. Intr-adevăr se fumează prea mult, tovarăși...

— P-păi eu de asta m-am înscris, ca să propun să-l discutăm pot... tovarășul inginer Păun mai ales din punct de vedere contemporan, se bilbii Vincențiu Canarache, emoționat. Eu am cincizeci și unu de ani. Am pretenția că am văzut destule. Am fost chiar pînă-n Ungaria... S-sînt membru de partid din om... o mie nouă sutepatru-ș patru. M-am săturat să tot căutăm oamenii dep... păduchi, cum ziceam adineauri, s-să fiu iertat. Sînt și oameni care chiar dacă ses... scarpină, n-au p-păduchi. Despre tovarășul inginer Păun aproape sînt sigur că nu are...

— E vorba cumva de intuiție, ca la tovarășa Melania? îl înțepă cineva din mulțime, binevoitor.

— Maid...du-te-n pastele mă-ti, Onofrei, că nu tu m-ai învățat pe mine meserie, i-o întoarce Canarache, nemulțumit. Să mă re-res-respectați! Așa se cade! Și pe urmă, aici e ședința de partid! Unde tec... crezi? Asta spuneam — continuă el după aceea — că trebuie să vină și-n organizația noastră din șantier vremea cînd să avem maim... mare încredere în om. Să nu-l întrebăm neapărat ccf... fel de borș a mîncat bîmică-sa acu șazeci și nouă de ani, trei luni, o săptămîină și două zile. Mie dep... pildă, nu mi-a plăcut nici felul în care tovarășul secretar Săucan l-a pus la punct pep... Popeangă. Popeangă a vorbit foarte bine. Și cu astav... vă mulțumesc și eu pentru atenție.

Se așeză greoi, nădușit, ca în miezul lui iulie și imediat își scoase batista din buzunarul pantalonilor.

— Nu ți-ai formulat opțiunea, tovarășe Canarache, îi aminti Săucan. Să înțelegem că ești-pentru primirea în partid?

— Nu sînt pentru. Nu sînt nici pentru, nici contra, răspunse Canarache căruia de când se re sezase pe scaun  i mai venise inima la loc. A i auzit b-bine' nici pentru, dar nici contra. A a. Chiar aşa.

— Asta înseamnă probabil că te vei ab tine, nu ?

— Deocamdată nici asta, tovarăşe secretar. V-am spus că nu-l cunosc pre^ bine pet... tovarăşul inginer Păun.  nc  nu ştiu cum o să votez. Să se mai discute, Să ne spună cep... părere au despre el oamenii care-l cunosc mai bine din munci pe şantier. Dacă am cerut să nu-l căutăm de păduchii        , nu înseamnă că.,,

— A  dori să mă înscrieți şi pe mine !

Vorbise tehniciană cea nouă şi dr gu , din st nga lui Manole Sârca Glasul  i era neaşteptat de răguşit. Un glas care, ascultat cu ochii închişi, sugera imaginea unui b tr n şi înrăit fumător. Se auziră, din c teva p r i, sisiituri ener* vante.  n sf rşit, ca s-o poată asculta, cei prezen i făcură linişte.

— Vă numi i parcă... tovarăşa Otopei ?  ncerc  să- i amintească Săucan, Vă  in minte mai ales după figură. Otopei ?

— Cam, z mbi răguşit tehniciană cea nouă. Mai pune i un h  şi-un r -Hortoei, mă cheamă. Viorica Hortoei.

— Pofțiți, tovarăşa Viorica... Pofțiți...

Aproape to i cei de fața sesizar , fără să se mire, curtea lui Săucan. Bine prin urmare omul  i spusese tehnician'ei celei noi pe numele mic, din capu; locului. Asta n- ar fi fost nimic, dar cu ce ton  i spusese ! Parcă m ncase mien de albine. Cei din sală trecură problema prin ciur, pe urmă ascultară. C fi începuse să vorbească Viorica Hortoei:

— Eu locuiesc într-un bloc de familişti, împreună cu o coleg ...

— Mai tare ! se auzi un glas.

— Nu se poate, dom'le, ce mai vrei ! se supără Săucan, dintr-o dată. Da că-i linişte, se-aude... Face i linişte !

— Acolo am cunoscut-o pe so ia unui şofer care lucrează aici, pe şantier h rii tehniciană cea nouă. A fost foarte dr gu  cu mine, mi-a împrumutat dit primele zile şi un reşou. E o femeie deschisă, care- i spune de la început toi ce are pe inimă... A a mi-a fost dat să aflu un lucru pe care, să fiu sinceră nu l-am crezut... Precizez :  nc  nu l-am crezut.  nc  ! Trebuie să mă conving N-aş vrea să mă transform în anchetator şi în acuzator public, dar am să-l  ntrel pe tovarăşul Păun, în acest scop, dacă-l cunoaşte pe şoferul B oi  Vasilie. Aş îl cheamă pe so ul vecinei mele.

— Da, îl cunosc, răspunse Păun.

— De multă vreme ? h rii din nou Viorica Hortoei, privindu-l fix, a o îndrăzneală care nu-i prevestea inginerului nimic bun ; tehniciană avea o pri vire vădit  mprumutat  din filmele poli iste.

— Cred că... de vreo jumătate de an.

— Şi în ce relații vă afla i cu el ? continuă femeia, mulţumită de efectul public al întrebărilor.

— Rela ii ?  Dar nici nu poate fi vorba de relații, zise Păun. El e toat* vremea pe maşina lui, iar eu în sectorul de care răspund. L-am  nt lnit  nt m pl tor, doar de c teva ori. Mai bine zis, ni s-au  ncruciaşat drumurile. Pentru foarte scurtă vreme. M-a frapat numele lui curios, foarte  r nesc.  mi amintea că l-am şi întrebat, când mi-a spus cum se numeşte, de prin ce comună e. Mi-i răspuns că neam de neamul lui au fost orăşeni...

— Asta-i altceva, fu de părere tehniciană cea nouă. Altceva, care nu m interesează. Dar dacă tot spune i că-l cunoaşte i pe B oi  Vasilie, ne mai pute  lămuri ceva ? E adevărat că i-a i acoperit un furt ? E vorba nu de un furt obiş nuit, ci de unul din avutul statului. Mai exact, din al şantierului. A a vă to. lăuda prea guraliva so ie a lui B oi ... Şi-i mulţimea lui Dumnezeu,  nţelege i' De parcă Dumnezeu ar fi părintele ho ilor !

— Mai ştii ? Mai ştii ? se auzi o şoaptă.

— Mergi până-n oraş ?

— Merg, dom' inginer...

— V d că nu mai ai nici un pasager în cabină. Ia-rn  şi pe mine p n -D centru.

— Urca i-vă, dom' inginer...

Teşir  din şantier saluta i cu respect de portar, care îl recunoscu de de parte pe Păun. P n -n oraş, să tot fi fost vreo nouă kilometri. Drumul şerpui!, mai mult în pantă, printre vii în care strugurii începeau să se coacă. Era ut drum de țară, plin de h rtoape care zguduiau amarnic maşina.» Praful st rnit  

"n urmă galben, într-un nor compact, care plana deasupra câmpului ca ridica u otrăvită. Alături de drumul vechi se lucra însă la altul, mai drept o rasut - ^ poată lega mai bine viitorul combinat de oraș; de restul ^ cum ziceau oamenii. Compressoarele duceau alene, se descărca piatră, se lumn, ^ unele porțiuni' începuseră să toarne asfaltul. Soldații, goi pînă ^ mulți dintre ei în pantaloni scurți, de un cachi spălăcit, munceau în- ^ t re echipe și specialități. Erau arși de soare și murdari de praf amestecat t anspirație. în șapte luni iztmiseră să facă ce n-ar fi făcut alții într-un an. c° ^ spunea, de altfel, că pînă-n iarnă șoseaua va fi gata. Doar o construiau Tterii Pe- șantier i se găsisse și un nume, legat tocmai de flăcării care o construiau O numiseră „Magistrala Ordonajiamînțeleș".

Șoferul, un bărbat uscățiv, în jurul a vreo treizeci și ceva de ani, con- A cea încruntat, fără să-i adreseze nici un cuvînt însoțitorului. Asta îl cam miră pe Păun. Prea' puțini șoferi taciturni întâlneau el pînă acum. Se hotări să-i

voibeasca ^ materiale? îl întrebă, privind prin ferestruica din spatele cabinei, fără să vadă altceva decît o prelată uriașă, făcută morman.

— Materiale, dom'inginer. Ne-au sosit de vreo două săptămîni în gară patru vagoane de ciment. De la Comarnic, cică.

— Cum dracu, nu l-ați ridicat încă ?

— Uite că nu, dom' inginer...

— Ji transporti singur ?

— Astăzi. Dar de mine mai vine unul... Tot un „Buceag"... Pînă cînd s-o termina linia ferată a combinatului, cărăm noi, șoferii. De ce nu s-o fi pus la punct mai întîi linia, nu mă duce mîntea. Eu linia aș fi construit-o la începutul începutului... Păi știți dumneavoastră cîte din prefabricatele mari se deterio-rează în timpul transportului cu mașinile? Cimentul nu, că cimentul e ciment, dar prefabricatele și cărămizile, cu încărcatul, descărcatul, reîncărețul, redescărcatul... Ba, și cimentul, dacă stau să mă gîndesc : de atîta trambalare se mai rup și sacii ăia... Dar paguba mare rămîne tot la prefabricate.

— Știu. Tocmai de-aceea ne-am și apucat să facem o parte din prefabricate direct pe șantier...

— Oricum, eu zic că nu-i destul, fu de părere șoferul. Cu așteptatul materialelor în gară, al celorlalte materiale, vreau să zic, plătim o mulțime de bănet... Locații !

Discuția se împotmoli aici. Șoferul apăsă pe accelerator și camionul îșiși în viteză, săltînd în zgomot peste gropile drumului. Păun deveni atent. în ladă auzea un zornăit ciudat. Bruce, șoferul încetini.

•— 'N-avea rost, îi zise inginerul. Puteai s-o lași într-a patra.

— E cam la vale, dom' inginer, îi răspunse șoferul, la fel de încruntat. Nu-s prea sigur de frîne. Am tot reclamat la garaj, dai- n-au vreme de reparații... Nici chiar de verificări. Cică să fiu atent. Așa mi-a zis șeful de coloană.

Mai merseră în tăcere, un kilometru, poate doi, Păun mai privi de cîteva ori îndărăt, prin ferestruică. îl obseda zornăitul de adineaori. Dar nici acum nu zări nimic în afară de prelată făcută morman. Totuși, zornăitul se auzise... Nu se putea înșela ! Cînd drumul intră într-un lan de porumb, prăfuit de parcă se cernuse peste el jumătate- din. praful de pe Lună, se hotări să verifice.

— Vrei să oprești o secundă ? propuse Păun. Să ne mai ușurăm și noi...

își făcu de lucru pe lîngă roata din spate. înalt, cum era, nu-i fu greu să ridice un capăt al prelatei. Sub ea văzu, cu mirare, cîteva saci cu „ciment de periclaz". Ciment de import, din cel care li se repartiza întotdeauna cu țîrlita. Și încă ceva : două baloturi întregi, de sîrmă de aluminiu. Ele zornăiau ! Lăsă cu repeziune colțul prelatei și se apropie de cabină.

— Nu mă mai. lași în centru, îi spuse el șoferului cu puțin înainte de intrarea în oraș. Merg și eu pînă la gară. De ce-o fi stînd de-atîta vreme cimentul acolo ? Pe șantier nu-i loc ? Să vad și eu, așa, de curiozitate, cam la cît s-au ridicat locațiile... Avem prea multe milioane în buzunarul de la spate, așa cred unii îmbrobodiți...

Șoferul tresări. Păun îl privi cu coada ochiului. Se aplecase mult peste volan, de parcă ar fi vrut să-și stăvilească bătăile inimii.

O luară pe lîngă fabrica de tricotațe. în față se vedea gara, cu clădirea cea nouă de pe care schelele încă nu fuseseră date jos. Traseră la peronul de marfă.

— Mulțumesc, îi zise Păun. Îți rămîn dator o țuică. Cu prima ocazie, mă achit. Hai noroc !

Apoi, ascuns după grilajul de șipci verzi care despărțea de peron biroul de mesagerii, stătu să privească. Șoferul rămase un timp* în cabină, pe uricoborî, se învîrți fără nici un rost pe rampa de încărcare, iar se urcă în cabină și iar coborî. Privea agitat în toate părțile. După vreo jumătate de oră porț motorul și dădu camionul înapoi, să iasă la drum. Nici nu se apropiase de ya, goanele cu ciment, lîngă care nu se afla nici un reprezentant al C.F.R.-ului. Abia atunci reapăru inginerul.

— Ce faci, nu mai încarci ? căzu întrebarea,
 — Ziceam... să merg să-mi cumpăr niște pîine, minți șoferul.
 — Cu mașina ? Uite, e un chioșc la doi pași... Mai bina spune ce vrei să faci cu cimentul. Nu cu al' din vagoane, ce dracu, doar nu sîntem copii. Cu ăla din ladă. Cu periclazul. Și cu baloturile de sîrmă.

Șoferul rămase lemn.

— Dom' inginer... izbuti el să îngîne.

— Hai ! Mă urc din nou lîngă dumneata. De data asta mergem la miliție,

— Dom' inginer...

— Nici un domn că mă-nfurii ! Drept cine mă iei ?

Celălalt îl privi cu spaimă :

— Nu mă nenorociți !

— înseamnă că recunoști, nu ? Ce-ți trebuia ție periclazul ?

Trecuse fără să-și dea seama de la dumneata la tu.

— Ce-ți trebuia, ai ? repetă Păun. Și sîrma de aluminiu ! Acum numai că tușe poți să-ți mai faci cu ea, dar tot mai bune-s alea de fier... Ia spune, curii îți zice ?

— Băoiță, dom' inginer. Băoiță Vasile...

— Asta e, măi Băoiță : ți-ai făcut satul de rușine.

— Sînt orășean, dom'inginer. Orășean din tată-n fiu.

— Tot un drac. Hai, dă-i drumul ! Știi unde-i miliția, nu-i așa ? Da' pornește odată, că n-am chef să fac ședință aici, pe rampă ! strigă Păun. Știi cil alergăm noi după periclazul ăsta, mă ? Dă-i drumul !... Și ne costă bani, nu glumă, că nu ni-l dă nimeni de pomană pentru sufletul Maicii Domnului !

Pe drumul către miliție, pe care Băoiță îl străbătea livid și transpirat Păun îl luă din nou la întrebări :

— De ce ți s-a urît ție cu libertatea, măi Băoiță ? Ai familie ?

— Am, dom' inginer...

— Copii ?

— Doi.

— La ei nu te-ai gîndit ? Aș vrea să știu și eu unde voiai să duci materialele. Ai complici, probabil. Trebuie să ai. De-acu n-ai decît să-mi spui, și așa o să se afle. Mare lucru dacă nu ți s-o organiza proces public, să te țină minte toată suflarea șantierului.

— N-aveam un om anume, dom' inginer, suspină șoferul. Aș fi așteptai să-mi cadă. La un ciment ea ăsta, trebuie să se îngrămădească oamenii, așa mi-am zis. Doar nu se găsește în comerț. Aș fi umblat așa, numai cu niște aluzii, pe la circiumă...

— Degeaba, măi Băoiță, că nici un particular n-are nevoie de periclaz ; Te-ai ostenit de pomană, zise Păun, înciudat de ridicolul situației. Ți-o spun eu, care-s de meserie. Cimentul de periclaz se folosește numai la betoanele pentru temperaturi înalte, mă ! Pentru cuptoare ! Pentru furnale, nu pentru cuptoarele de copt pîine ! Credeai că dacă pe șantier e-atîta de valoros, dincolo de porțile lui prețul o să-i crească de zece ori ? Te-ai înșelat !

— iDa, dom' inginer...

— Ai dat-o-n bară, Băoiță. Cît câștigi tu pe lună, mă ?

— Și două mii cinci sute, dom' inginer, că muncim de ne spetim. Cîteodată și trei mii, cu tot cu sporuri, da' rar.

— Și nu-ți ajunge ? Nici eu nu câștig mai mult. Ba chiar mai puțin câștig eu, mă. Mai puțin. Ce voiai să-ți faci, palat ? Limuzină de comandă specială ? Și la urma urmei, cît material ai mai scos de pe șantier, ai ?

— Numai p'ăsta, dom' inginer. Doisprezece saci. Și colacii, ăștia de sîrmă. Da' le duc înapoi, dom' inginer, vă rog frumos... Le duc fără să știe nimeni, al dracului să fiu dacă...

— Dar eu' nu știu, mă ? Eu nu știu ? Eu n-am văzut ? se supără și mai tare Păun. Eu ce sînt pentru tine ? Semn de circulație ? Bolovan ? Dacă scapi acum basma curată, ți se face iar de comerț. Nu, Băoiță, mergem la miliție. M-ar-mustra conștiința. Pe cuvînt. Nu-ți merge.

— Iar dacă nu pui înapoi periclazul și sîrma, să știi că ai de-a face cu mine, Băoiță. Auzi ?

— Aud, dom'!

— Fii atent, să nu te afle nimeni ! Ține minte că nu-i cheamă pe toți Nicolaș Păun ! Mă auzi bine, sau nu mă auzi ?

— Vă aud, cum să nu vă aud...

— Valea !

— Vă mulțumesc, dom'inginer, că m-ați scăpat...

— Valea am spus, mă, valea ! Și încă nu se știe dacă te-am scăpat ! Asta e încă nu se știe... Poate ți-aș da curaj pentru alte matrapazlăcuri și mi-ar părea rău Băoiță... Nu'mi-aș ierta-o nici într-o mie de ani !

— Dom'inginer, icni șoferul

Peste cîteva zile, analizele fură gata. Într-adevăr, fetița nu avea tuberculoză, ci o bronhopneumonia micotică, accentuată de antibioterapia prescrisă și aplicată în sanatoriu.

— Boala are focare difuze, îi explicase Irina. A dat într-un aspergilom bronșicizant și oricum fetița va trebui operată...

— E adevărat, tovarăși, răspuse Păun. Recunosc, am avut cunoștință de o tentativă de sustragere a unor materiale. Mă aflam întâmplător tocmai în mașina cu care Băoiță le transporta. Niște saci cu ciment de periclaz și cîteva colaci de sîrmă, asta sustrăseseră... Nu pot nega.

În sală se făcu rumoare. La masa prezidiului, Nicolau încremenise cu o țigara neînțeleptă în colțul buzelor și cu chibritul aprins în mînă, aproape să-i ardă buricele degetelor. Ochii Melaniei crescuseră dintr-o dată. Nea Cînu tuși. Cocîrlan rînji cu toată față și se foi nerăbdător. Popeangă rămăsese cu gura căscată. Tovarășul Timofte găsi de cuviință să-și noteze cu repeziune ceva, iar Săucan, pentru a putea sta mai departe călare pe situație, își turnă cu mișcări încetinite un pahai ou apă de care nici nu avea nevoie.

— Și cum se face că pe șantier nimeni n-a știut absolut nimic, tovarășe inginer ? întrebă cu glasul-i spart tehniciană cea drăguță. Pare curios. Pentru mine, cel puțin.

— Un moment, vă explic imediat, zise Păun. Băoița se afla la prima abajere de acest gen. Sigur, veți obiecta că nu era de competența mea să apreciez dacă într-adevăr se afla la primul sau la al nu știu cîtelea furt. Pe de altă parte o asemenea faptă, furtul vreau să zic, se pedepsește chiar dacă a fost comis pruna dată . Credeți că n-am cîntărit toate aspectele ? În fine, șoferul m-a impresionat din pricina situației lui disperate. Într-adevăr, fetița îi era foarte bolnavă. Foarte, bolnavă, tovarăși ! Ce să mai spun ? Greșeala lui Băoiță a fost că a căutat sa-și procure bani prin mijloace necinstite. Bani pentru peșcheșuri destinate doctorilor doar-doar i-or da de capăt bolii... Bani pentru așa zisele stimulente suplimentare tovarăși, dat fiind că pentru spitalizare și medicamente Băoiță n-a trebuit sa plătească nimic. Totul a fost gratuit, nu însă și bunăvoința celor chemați sa-i îngrijească fata...

— Nu problema asta o discutăm, îi aminti Săucan.

— Firește că nu. Doream numai să arăt că greșeala lui Băoiță e explicabilă.

— Fiecare greșeală are o explicație. Dar greșeala dumitale care e ? întreba aspru Călăianu de la proiectare.

— Ajung si acolo. Fii fără grijă, n-o să fug de răspundere, tovarășe Călăianu... Cum vă spuneam — continuă Păun — omul avea nevoie de bani. A încercat să facă rost de ei, cum s-a văzut... Norocul lui că l-am oprit la timp. L-am obligat să aducă totul înapoi !

— De unde știi că a adus totul, tovarășe Păun ? întreabă Viorica Hortopei, transformată în procuror. Poate n-a adus nici un gram din periclazul acela, nici un centimetru de sîrmă, nimica, nimicuta...

— Ba da. Am controlat. Discret, bineînțeles...

— Dar noi de unde să știm că e așa ? Avem dreptul să vă credem pe cuvînt ? continuă femeia.

— Trebuie să mă credeți.

— De ce trebuie ? Doar ne-ați ascuns de la bun început fapta lui Băoiță. De aici putem trage unele concluzii...

— Fiecare e liber să tragă concluziile pe care le crede de cuviință, cum e altfel și eu sînt liber să-mi argumentez atitudinea ! strigă Păun. Adevărul însă e unul singur : Băoiță a adus înapoi întreaga cantitate de materiale sustrate. Chiar în aceeași seară. E cît se poate de sigur ! L-a lăsat alături de stiva de cimeru,

pe P.Z. 400, pe care o transportase de la gară. Să se controleze, tovarăși ! Poate șeful depozitului central își va aminti faptul ciudat că alături de cimentul P.Z. 400 a găsit într-o bună zi și cîteva saci de periclaz... Trebuie să-și amintească. Doar periclazul e păstrat într-un loc, iar P.Z.-ul în alt loc. Imposibil să nu-i fi dat de gîndit toată povestea asta... Eu unul, sînt convins că n-a anunțat cazul, numai pentru a nu i se face mizerii. Căci i s-ar fi făcut, e sigur, absolut sigur... Păi de unde să apară periclazul, alături, de cantitatea de P.Z. 400, transportată tocmai atunci de la gară, cînd de trei săptămîni nu ne mai sosise nici o lingură din cimentul ăla ? Să se vorbească cu șeful depozitului ! Asta se poate, e ușor de vorbit, nu-i așa ?

— Subterfugii avocățești, hîrîi Viorica Hortopei. Cazul care ne interesează acum e cazul dumneavoastră, atitudinea dumneavoastră, tovarășe inginer... Cît despre șeful depozitului, bănuiesc că nu-i va surîde să recunoască cele observate atunci, în alternativa că, într-adevăr, a avut ceva de observat... Eu așa cred. Ar fi o notă destul de proastă pentru el...

Săucan, care-o lăsase pe tehniciană să evolueze în voie, găsi cu calc s-o sprijine :

— Are dreptate tovarășa Viorica : n-avem de unde ști că Băoiță a binevoit să transporte din nou pe șantier periclazul și sîrma... Ceea ce-i mai rău, e că nici nu se poate verifica prea ușor. Așa, da, împărțesc întrutotul punctul de vedere al tovarășei. Oricum, greu-negreu, vom încerca să ne lămurim. Să facem pe dracul în patru... Vă promit, tovarăși, că mîine, pardon, poimîine, luni adică, îl vom chema pe Băoiță să ne dea socoteală. Și pe șeful depozitului principal. Vă promit categoric. Acum însă îl discutăm pe tovarășul Păun. Văd că am făcut cu toții foarte bine că am prelungit ședința... Ei, tovarășe Canarache, iată că acum avem elemente și din activitatea mai recentă a tovarășului Păun... Mulțumit ?

Maistrul Vinčențiu Canarache găsi că-i mai bine să nu răspundă. Cît despre Păun, el nu-l mai recunoștea pe Săucan. Omul se schimbase. Nu mai era cel de la începutul discuțiilor, jovial și prietenos, acum îi surprindea chiar unele accente de dușmănie. Cel puțin așa i se părea.

— V-aș propune să ne oprim cu mare atenție asupra acestui caz, continuă secretarul. Vorbim mereu despre economii și paraeconomii. Luna trecută, tot într-o ședință de partid, ați tras la răspundere conducerea, și pe bună dreptate, din pricina tendinței de a risipi, cu hîrtii ori fără hîrtii, materialele statului. E adevărat, e chiar foarte adevărat că pe unele șantiere se manifestă o condamnabilă lipsă de răspundere în gospodărirea materialelor de construcție. Din păcate, excepție nu face nici șantierul nostru. Iată, de cîteva zile au fost formulate concluziile unei comisii de anchetă internă, instituită de direcție. Nu-i nici un secret, tovarăși, că avem pierderi substanțiale la o serie întreagă de repere : și la bare de fier rotund, și la tîmplărie, și la conductorii, și la ciment, și la țevi, tovarăși, chiar și la nisip sîla bidoane. Da, chiar și la bidoane. Ca exemplu, n-o să vă dau decît o cifră : într-un an, într-un singur an s-au pierdut patruzeci de tone de fier beton. Patruzeci de tone, tovarăși. S-au dus pe apa sîntei simbetze și asta nu înseamnă altceva, decît o pierdere de sute de mii de lei. E puțin ? Zice careva că e puțin ? Să-l văd și eu ! Asta e, că ne cam lipsește spiritul de economic, că ne jucăm cu materialele de joacă le-am culege de trei ori pe zi de pe marginea tuturor șanțurilor din România. Ca pe florii2 de mușetel ! Dar materialele astea nu cresc pe marginea șanțurilor, tovarăși ! N-avem dreptul să ne batem joc de munca nimănu, de sudoarea nimănu ! Și cît nu s-ar ciștiga, dacă fiecare ar da dovadă în această privință de un puternic simț de răspundere, de spirit gospodăresc la nivelul cerințelor !... Zere tone de metal economisit, echival ază cu contravaloarea unui apartament, știați asta ? Nu e nici o exagerare ! E realitatea, tovarăși ! Pe bază de calcul în toată regula, nu pi bază de vise la ora unu noaptea. Dar în fond, cum s-a ajuns la aceste pierderi ? în primul rînd, prin folosirea irațională a materialelor. Nu s-a ținut seama decît în rare cazuri de limitele necesarului real...

— Amintește și despre materialele alea, cerute în plus, îi sugeră tovarășul Timofte.

— Da, foarte bine, mulțumesc, se conformă Săucan. Cu prilejul suplimentărilor de construcții-montaj, au fost cerute și materiale în plus, deși cele de care aveam nevoie ne fuseseră deja livrate, în baza suplimentării inițiale a planului de investiții. S-a ajuns așadar la un surplus care a rămas să ruginească luni de zile sub cerul liber, ca niște deșeuri ale nimănu. Să se degradeze, tovarăși ! Să fie bun numai pentru aruncat ! Pentru retopit ! Bunătate de materiale ! Bineînțeles, și noi, conducerea, sîntem vinovați... Da, sîntem, n-am deschis ochii cît trebuia,

semnăturile au fost date prea ușor, ne facem autocritica, n-am controlat,.. Dar se puteau face economii? Firește. într-o mie de feluri. Nici nu e cazul să mă mar opresc asupra lor, că le știm cu toții. Vreau să mai spun însă că aceeași misiune despre care aminteam adineauri a ajuns la concluzia că pe șantierul nostru indicatorii de consum la milionul de lei (producție pot fi reduși substanțial. Dy, pildă, cu cel puțin opt virgulă cinci la sută la ciment și cu șapte la sută la metal. Tocmai de aceea nu mai putem tolera risipa, tovarăși! Când se poate, se poate, de ce să nu se poată? Se înțelege însă că aceste pierderi nu sînt străine nici de sustragerile de materiale... Păi, cum să fie! Vine unul ca Băoiță, apoi altul și altul ca el, și azi așa, mâine tot așa... valorile se-adună! Dar nu în buzunarul nostru comun, tovarăși, nu în buzunarul nostru! în buzunarul unuia sau al altuia, acolo se adună! Asta e!

Oamenii se foiau nemulțumiți. Tirada începea să-i plictisească.

— Iată de ce trebuie să fim neiertători cu asemenea elemente și să le dăm imediat pe mîna organelor de stat! strigă Săucan. Nu ca tovarășul inginer Păun, care a fraternizat cu dușmanul. Că Băoiță, așa cum limpede ne-o dovedește fapta sa, este dușmanul nostru, al celor care asudăm cot la cot pe șantierul ăsta! De ce ați cocoloșit fapta lui Băoiță, tovarășe Păun?

Păun simți din nou că transpiră. Avu o senzație de prăbușire bruscă.

— V-am explicat, tovarășe Săucan; v-am mai explicat, tovarăși, răspunse el. Omul se afla într-o situație pentru, care nimeni nu l-ar fi putut invidia. Dacă ar fi fost trimis în pușcărie, ce se mai alegea din familia lui? Iată, de aceea am tăcut, nu însă înainte de a verifica personal dacă a dus înapoi materialele sustrate... Vă dau cuvîntul meu că am verificat!

— Băoiță putea să apeleze pentru ajutor la sindicat, interveni în discuție Călăianu. De-ai avem sindicat. De-ai plătim cotizație. Uitați-vă, tovarăși, tocmai schimbam niște cuvinte cu tovarășa Mslania. Zice că sindicatul ar putea să-i acorde lui Băoiță Vasile un ajutor bănesc. Pentru fetiță, firește, că taică-su... cine mai știe ce s-o întâmpla cu el... Pentru fetiță, dar nici într-un caz pentru bacșișuri destinate nu știu cărui medic...

— Nu imai e nevoie, zise Păun,

Coeșlan, cel poreclit de toți Șoferul-iadului, rînji:

— De ce să nu fie? Bani căpătați cinstit put? A ce or fi puțind, tovarășe inginer?

Păun se întoarse cu tot trupul spre el. Il privi încruntat. Grozav l-ar mai fi pus la punct!

— Mă tem că la întrebarea aceasta n-am cum să-ți răspund, tovarășe Căcărlan, zisa el, stăpînindu-se cu greu. Cît despre ajutorul acela de boală, într-adevăr nu mai e nevoie să i-l dați... Fetița a murit la operație. Stop cardiac. Dacă tovarășa Hortopei tot zice că o cunoaște pe soția lui Băoiță, poate să confirme și asta...

Tehniciană cea frumoasă, care se așezase încă din timpul intervenției lui Săucan, se ridică din nou:

— Așa e. Toate părerile de rău, pentru moartea fetiței, dar problema ca atare mi se pare că nu are legătură cu tovarășul inginer Păun... Ou dumnealui are legătură numai fapta tatălui fetiței. Furtul acela. Iar acum, după ce tovarășul inginer ne-a confirmat că a avut cunoștință de el, păstrând taina numai pentru sine, mie nu-mi mai rămîne de făcut decît un singur lucru. Iată-l, tovarăși: nu sînt de acord cu primirea tovarășului în partid! Dumnealui n-a dat dovadă de intranșigentă și combativitate! Dar țin să mi se consemneze opinia și în procesul verbal...

— Firește că se consemnează, o asigură Săucan.

— Aș vrea să fie așa, hîrîi tehniciană cea nouă și zimbi fără veselie. Adineauri observasem că nu se nota chiar totul... De pildă, cînd vorbea tovarășul Popeangă...

Săucan se încruntă către cei doi care se rînduiau la procesul verbal:

— Tovarăși, aveți grijă de obiectivitate, ce naiba! De exactitate! Procesul e un document! Un document de partid! Doar ați fost propuși de adunare! Conșiemnați totul, rînd cu rînd, opinie cu opinie. Mai aveți ceva de adăugat, tovarășa Viorica? se întoarse el apoi către tehniciană.

— Deocamdată atît, răspunse Viorica Hortopei.

În colțul lor, oltenii din Copăceni comentau în șoaptă cele auzite și văzute de vreo jumătate de oră încoace, adică de cînd se înscrisese la cuvînt tehniciană. Buric, care abia se ținea să nu rîdă, își înghionti vecinul între coaste:

— Inscrite-te la cuvînt! Pune muierea la punct!

—jvă, tu rîzi, se încruntă omul.

—Poate. Dar înscrie-te. Nu fi înapoiat !

—Nu mă-nscriu, mă, v-o spusei eu și-n pauză. Aici nu sîntem la noi în
r f e ' Aici, de față cu atîția ?

Din jur se auziră țîstîituri enervate. Vorbea din nou tovarășul Timofte. De
c f S dată, în locul carnetelului ținea în mînă un statut. Oltenii făcură liniște.

—Foarte bine a vorbit tovarășa Hortopei, spunea tovarășul Timofte. Așa e,
tovarășul Păun n-a dat dovadă de intransigență și combativitate revoluționară
tochmai cînd situația o cerea. Tolerînd fapta antisocială a șoferului Băoiță Vasile,
el n-a făcut altceva decît să contribuie la risipa de materiale despre care a amintit
; j tovarășul Săucan, chiar dacă materialele cu pricina or fi fost aduse înapoi.
P'-ntru că eu mă gîndesc, tovarăși, că toată povestea i-a dat curaj lui Băoiță ăla,
ja făcut să creadă că mai sînt și oameni dispuși să închidă ochii, să-l acopere,
ă l sprijine... Putem deci să vedem în tovarășul Păun un om atașat cu trup și
suflet problemelor șantierului ? O fi tovarășul Păun un inginer destoinic, e chiar
sigur lucrul ăsta, dar vād că nu l-a pătruns suficient și simțul apartenenței la
problemele colectivității... Dacă avea acest simț, îl lua pe hoț de guler și nu se
oprea cu el decît la miliție. Prin urmare, cred că e bine să reflectăm cu toată se-
riozitatea la punctul de vedere al tovarășei Hortopei, oare este împotriva primirii în
partid a tovarășului Păun. Asta nu înseamnă însă că doresc să influențez votul
adunării. Fiecare votează cum îi dictează conștiința. De asemenea, înainte
de a trece la vot avem datoria să ne reamintim și de ezităările de la Atena ale
tovarășului inginer, dacă să se mai întoarcă sau nu în țară... Adunate la un
loc, toate astea încep să prindă greutate, tovarăși, o greutate care nu trebuie
nicidecum ignorată. Sper să fiți de acord cu mine. Înainte de a încheia acest
cuvînt, care repet, nu se vrea o influențare a votului, ci o chemare la corecti-
tudine și la întărirea vigilenței, permiteți-mi să vă citesc cîteva pasaje din
statutul partidului. Este clar că după ele trebuie să ne conducem. În statut
scrie : „Fiecare membru de partid este obligat să folosească și să stimuleze în
întreaga sa activitate critica și autocritica, factor de seamă al dezvoltării socie-
tății noastre ; să ia poziție hotărîtă față de lipsuri și greșeli și să contribuie la
lichidarea lor ; să lupte împotriva mulțumirii de sine, a tendințelor de acoperire
a neajunsurilor, împotriva oricăror manifestări de înăbușire a criticii ; să apere
și să întărească prin toate mijloacele proprietatea obștească, temelia economică a
societății socialiste”. Am terminat citatul, tovarăși. Iar mai departe scrie așa :
„Să aducă la cunoștința organelor conducătoare de partid, inclusiv a Comitetului
Central, orice problemă care poate ajuta la îmbunătățirea activității de partid, de
stat și economice ; să fie sincer și cinstit față de partid, să nu tolereze denatu-
rarea adevărului, să semnaleze neajunsurile în muncă fără a ține seama de per-
soane”. Am terminat și citatul acesta. Ați văzut ? Așa trebuie să fie un membru
de partid. Un om model. Fără pete, fără slăbiciuni. Cum pășește strîmb, un
membru de partid rămîne comunist doar cu numele, iar noi n-avem nevoie de
asemenea comuniști. Aceasta e problema, tovarăși. Cred că și tovarășul Păun e
de acord. Așa e, tovarășe inginer ?

Păun se ridică din nou. De cîtva timp, avea senzația din ce în ce mai clară
a unei mișcări ciudate, de sus în jos și de jos în sus, după cum era și poziția vor-
bitorului față de el : pro sau contra. O mișcare interioară, pe verticală, uneori cu
coborîji alit de bruște, încît simțea că-l ia cu amețeli. Numai pe verticală ! Nici
un centimetru la dreapta, nici un centimetru la stînga. Ca într-un joc cu o min-
giuță înflorată, umplută cu rumeguș de lemn, agățată cu fir elastic de palma unui
copil.

— Aveți dreptate, tovarășe Timofte, răspunse el. Nu pot să vă contrazic și
nici n-aș mai face-o, chiar dacă aș găsi vreun argument. Îmi dau seama că n-am
procedat corect acoperînd fapta lui Băoiță. Am mizat mult și pe caracterul edu-
cativ, dumneavoastră i-ați zice pseudoeducativ, al acestei... al acestei... al acestei
atitudini, după cum bine intuiuse tovarășa Hortopei, dar, făcîndu-mi autocritica
pe care vād că o așteptați, nu pot totuși să neg că într-un fel sînt satisfăcut. Într-
adevăr, acea tăcere a mea și-a atins scopul : Băoiță s-a schimbat mult. Foarte
mult. Și numai în bine, cu toate că între timp i-a murit fetița și poate ar fi fost
omenește ca drama să se repercuteze cumva și asupra muncii sale... Dar nu, cu
Băoiță n-a fost așa. Controlați, verificați, interesați-vă și constatați dacă Băoiță
Vasile nu se află de cîteva luni bune în capul listei de fruntași în producție. În
capul listei nescrise a oamenilor respectați pentru munca, dar și pentru conduita

lor. Așa e, tovarășe Cocîrlan? Trebuie să știi cum muncește Băoiță, doar și du-neata ești șofer... Muncește? E respectat?

— Muncește, răspuse fără chef Minodor Cocîrlan. Dar ce, numai ei rounceste? Muncesc și eu, și Mamiron, și Costăchescu și Apopii-Toatebune, și Poghirqs și Rostopască, și Poruschi... Toți muncim. Cine are nevoie de bani, muncește deplesnesc izmenele, tovarășe inginer... Băoiță nu-i un fenomen!

— Nu-i, fu de acord Păun. Dar pe lângă rezultatele frumoase în muncă, <j mai are și alte calități. Spuneam că e un model de comportare. Am fost cu ochii pe el, tocmai pentru a nu avea muștrări de conștiință. De altfel, pentru că tot aveți de gând să cercetați, tovarășe Săucan, veți constata personal aceste lucruri, cu condiția ca cercetările să fie efectuate în limitele unei depline obiectivități, începînd, cu' anunțarea motivului care vă determină să acționați. Dacă oamenii își vor da seama că ați venit să-l puneți pe Băoiță la punct, să-l aranjați, să-l dați pe mîna justiției, cei mai mulți vă vor ajuta s-o faceți, întrecîndu-se chiar să inventeze pentru a vă intra în grații...

— Poftim? Poftim? întrebă tovarășul Timofte. Oare oamenii noștri sînt chiar așa? Chiar așa cum îi înfățișați aici?

— Unii. Să privim lucrurile în față, tovarășe Timofte, răspuse inginerul

— Ați spus așa: „cei mai mulți” etîci, etîci. Chiar s-ar întrece atîția oameni ca să-i dea în cap lui Băoiță, de dragul ochilor căprui ai lui Săucan? Mă îndoiesc, mă îndoiesc...

— Oricum, cercetarea respectivă trebuie făcută, în limitele celei mai stricte obiectivități, zise Păun posomorit. Altfel nu-și va atinge scopul...

— Depinde de scop! spuse suficient de tare unul dintre betoniști.

Păun continuă:

— Părerea mea, pe care sînt gata s-o exprim oricînd și oriunde, este că Băoiță a fost recuperat din punct de vedere cetățenesc. Asta contează! Să fiu bine înțeles: nu părerea mea, ci recuperarea!

— Se va constata, se va constata în limitele obiectivității ălsia, de care faci atîta caz, spuse tovarășul Timofte. În clipa de față, ceea ce contează este faptul că dumneata nu te-ai călăuzit în relațiile cu Băoiță după principiile înscrise în statut. După principiile pe care le-am citit adineauri...

— Tovarăși, am mai spus că-mi dau seama de greșeală — strigă Păun — dar dacă s-ar fi aflat că Băoiță acesta, nenorocitul acesta de Băoiță, a sustras niște materiale pe care pînă la urmă le-a adus înapoi, mai avea el posibilitatea să se redreseze? Nu-mi vine a crede! Asta nu înseamnă că încerc să mă absolv de o parte din vină. Sînt căzut în greșeală, îmi dau seama că ea nu este compatibilă cu cele ce se cer unui membru de partid, sînt convins de asemenea că în acest moment nu mai este oportună discutarea primirii mele în organizație și ca atare îmi retrag cererea, tovarășe Săucan... Da, îmi retrag cererea, tovarășii! Cred că e hotărîre cinstită...

Călăianu se burzului:

— Nu prea cred, colega. Păi ce, sîntem la o joacă de copii, ca să ne luării păpușile și să plecăm la mama cînd nu ne mai place ceva? Iartă-mă, colega, dar cum spuneam, aici nu ne jucăm...

În mijlocul rumoarei generale, cei din prezidiu schimbă cîteva șoapte, însoțite de gesturi a căror semnificație nu era greu de ghicit. Se ridică Săucan:

— Ne-am consultat și noi în legătură cu această nouă hotărîre a tovarășului Păun. Chiar și tovarășul director Nicolau, care, așa cum ați auzit cu toții, la sprijinit mult și îl sprijină încă pe tovarășul inginer, este de părere că nu e normal ea cererea să fie retrasă în timpul dezbaterilor. Tovarășul Păun a fost discutat mai întîi în ședința de birou. În ceea ce-l privește, biroul a dat curs cererii sale, i-a întocmit un referat favorabil, tovarășul a avut și două recomandări bune, una de la tovarășul Cînu, cealaltă chiar de la mine, așa că nu se cade și nici nu se poate să-și retragă cererea...

... Ds pe locul său se ridică, fără să mai ceară cuvîntul, tehnicianul Popeangă.

— După cîte înțeleg, asistăm la o confruntare de principii, zise el repezit. Sînt și eu de acord că în partid trebuie primiți numai oameni fără pată, oameni integri, care nu ne ridică nici un fel de probleme... E ceva neînclîipuit ele frumos... Dar credeți că e întotdeauna așa? Credeți că nu există pe ici, pe colo, membri de partid a căror funcție le dă brînci spre căpătuaială? Spre mișmașuri? Sau mai știu eu spre ce? Ehe, mai există! Se mai strecoară, se mai fofilează, asta e realitatea, altfel n-ar fi ridicat problema pînă și secretarul nostru general... E drept, pe cei mai mulți dintre ăștia, despre care îmi place să cred că nici nu-s chiar așa

ulti i-am moștenit din anii cînd la porțile partidului băteau nu întotdeauna
 •de m • 'j...j...ți Nu-i vorbă, mai bat și-acum din ăștia, iar noi hop, îi credem
 ••••• f- ti și ne grăbim să ridicăm mînuța... Așa e, doar citesc și eu ziarele, doou-
 ••••• te!e cuvîntările, am și eu cap cu care gîndesc, urechi cu care aud și ochi cu
 ••••• ,elj Lucrurile se spun foarte clar, foarte deschis, chemările la exigență și
 ••••• lentă nu se fac de florile mărlui, nu-i așa? Făcînd comparația între unii și
 'Jf* de cc nu l-am primi pe tovarășul inginer Păun, care în fond e un om cinstit,
 după cîte s-au văzut și s-au auzit aici? Asta vreau să știu.

— Un moment!

Vorbise tovarășul Timofte.

— Un moment, tovarășe Popeangă, dacă nu mă înșel... Pe tovarășul Păun nu
 f-buie să-l judecăm, să-l analizăm în raport cu asemenea elemente, care or mai
 fexistînd în unele organizații. Pe tovarășul Păun trebuie să-l judecăm în lumina
 -nincipiilor comuniste, pricepi? Las' să se discute și în contradictoriu! Asta dove-
 dește seriozitate și combativitate din partea multora dintre cei de față, chiar și din
 'arta dumată, tovarășe Popeangă, eu așa aș zice... Despre tovarășul Păun, cred
 •sfeu că are un fond cinstit. Dar a avea un fond cinstit, nu înseamnă că e musai
 să ti se pună pe frunte un fel de ștampilă a controlului tehnic de calitate: bun
 pentru primirea în partid. Înțelegeți? Pe acest fond trebuie clădite multe altele
 pentru ca omul să fie demn de numele de comunist!

Păun simți din nou cum coboară, de data aceasta mai lent, pe verticala
 din subconștientul său. Ce anume voia să spună tovarășul Timofte? De cinstit,
 stia și el că e cinstit. Dar ce anume mai avea de clădit pe cîntea asta, pe care
 nu i-o contesta nimeni? Dacă nu depista încă fisura, însemna că, într-adevăr, se
 cam grăbise cu cererea. Nu era destul de copt pentru partid?

— Nu sînt întrutotul de acord!

— De ce, tovarășe Neamu?

— Din considerente pur obiective, tovarășe Timofte!

Arhitectul Gheorghe Neamu, care ascultase tot timpul cu un aer de absență
 aparentă, într-o poziție de mare senior, catadicsise să intervină și el în discuție.
 Se ridicase cît era de înalt, cu prestanța lui dintotdeauna. Tîmplele argintii, barba
 ușor înspicată, tunsă à la Lincoln, dar mai ales ochii lui cenușii, streșinați de sprîn-
 cene foarte groase, făceau pretutindeni impresie. Ca și acum. Dudaia Alisa, care
 nu-și (revenise încă din euforia ceșcuței de cafea cu rom, îl privea de jos în sus,
 foarte galeș, chiar indecent de galeș, într-un extaz nu prea greu de interpretat. La
 un moment dat o apucase somnul, dar glasul de bas al arhitectului, care se în-
 timplase să șadă pe același rînd de scaune cu ea, o trezise din picoteală; glasul
 despre care duđuia Alisa afirmase nu o dată că e foarte excitant...

— Asta înseamnă că vă înscrieți la cuvînt, așa bănuiesc, zise Săucan, care,
 cu toată funcția lui, încă nu îndrăznea să i se adreseze arhitectului altfel decît cu
 „dumneavoastră”. Pofțiți, tovarășe Neamu. Dar... cinci minute. Ca toată lumea. De
 acord?

— Sper să fie suficient, răspunse arhitectul. Iată ce aveam de gînd să vă
 spun, stimați tovarăși. După cum știți, proiectez pe hîrtia de calc viitoarele edificii.
 Aceasta-mi este meseria. Sper că unii dintre dumneavoastră ați avut prilejul să
 vedeți asemenea proiecte. Ei bine, cred că ați observat, în preajma proiecției în
 spațiu a acestor viitoare edificii, niște siluete. Bineînțeles, siluete de oameni. Mai
 toți arhitecții își presară lucrările dintr-o anumită fază cu aceste siluete, care pen-
 tru noi, ca specialiști, nu reprezintă altceva decît niște proporții. Niște proporții
 raportate la dimensiunile viitoarelor construcții, niște proporții de agrementare, dacă
 vreți. Am făcut această digresiune, pentru că mi se pare că unii dintre antevorbi-
 torii mei n-au făcut altceva decît să-l privească pe tovarășul Păun ca o astfel de
 proporție; o proporție grafică și deci fără suflet. Cel puțin, aceasta este impresia
 mea. Dar acești antevorbitori se pare că au uitat sau poate au vrut să uite, aici,
 de față cu atîția auditori, că omul pe care îl discutăm de cîteva ore are și el un
 •suflet, mai bine zis o viață personală dirijată de afectele lui și numai ale lui.
 Evident, sînt de acord cu tovarășul Timofte, care spune că pe fondul său cinstit
 emul trebuie să-și clădească principii, convingeri și deprinderi conforme cu idealul
 comunist. Dar în același timp, nu cred că face bine tovarășul Timofte sugerînd
 așezarea unui om, vorbesc de om în general, în anumite tipare strict delimitate,
 pentru a putea deveni un model demn de urmat. Căci așa ceva ne-a sugerat tova-
 rășul Timofte. Repet, este impresia mea. Eu îl văd pe om într-o foarte mare diver-
 sitate de tipuri, stimați tovarăși. Într-o diversitate condiționată de structurile intime,
 în primul rînd. Și de aceste structuri trebuie să ținem seama atunci cînd analizăm

un om la un anumit punct de pe curba vieții sale, așa cum procedăm astăzi cu tovarășul Păun. Structura lui intimă e una. Una singură. A lui și numai a lui. Cu ea moare, chiar dacă pe parcurs i se mai pot aduce și unele corective, care nu pot fi decât minore, din păcate... Prin urmare, nu-i putem transplanta mecanic o structură artificială, care i-ar conveni unuia sau altuia la un moment dat. Acesta e omul, deci așa trebuie să-l luăm. Puterea unei organizații cred că stă și în capacitatea ei de a cunoaște și a conduce oamenii în marea lor diversitate, de a-i uni, de a-i suda, așa deosebiți, cum sînt ei... Partidul nostru și-a dovedit întotdeauna această capacitate. De ce nu s-ar întîmpla asta și în organizația noastră ?

— Păi noi ce facem, tovarășe Neamu ? protestă tovarășul Timofte. Luăm omul așa cum e. Da ce ne reproșați ?

— V-am spus, am impresia că astă seară, aici, în organizația noastră se tîndește către o recomandare a șablonului. A șablonului, nu a șabloanelor. Ca atare, indicația șablonardă sporește în gravitate. Că tovarășul Păun ar trebui să fie așa, așa, și așa. În proiecție verticală, în proiecție orizontală, în secțiune. Atît. Nimic mai mult. Schematic. Ca și cum am avea de-a face cu un obiect, măsurat la milimetru, cum procedez și eu cu siluetele mele de pe hîrtia de calc. Fără să încercăm a-i înțelege omenește, în profunzime, mobilurile care l-au determinat să facă unul sau altul din pașii pe care i-am studiat aici cu atîta minuțiozitate, dar numai din exterior... Iată, personal mai cred că ar fi trebuit să-i înțelegem în altă lumină chiar și tăcerea în legătură cu șoferul Băoiță. S-o privim la adevărata ei valoare. Sînt convins că tăcerea aceea a fost pentru șofer o veritabilă lecție de viață, educîndu-l mai mult decît ar fi făcut-o vreo cinci sau șase ani de pușcărie. Cum s-ar fi întors de acolo, din pușcărie, șoferul nostru ? închis în sine. Deprimat. Stors moralicește. Poare și bănuitor, fără pic de încredere în sine și în oameni, doar închisoarea e închisoare, ce să mai vorbim... S-ar fi întors poate și cu nițică dușmănie în el, care ne-ar fi dat de furcă. E atît de greu să accepți că din închisoare un om* se mai poate întoarce și înrăit ? Nu-i deloc greu. Eu așa cred. De altfel, se pare că acest caz al lui Băoiță va fi așezat în zilele ce urmează sub lupa organelor în drept. Dați-mi voie deci să-mi exprim în acest cadru speranța că gestul tovarășului Păun nu va fi considerat decît ca o metodă de educație care și-a arătat roadele.. Acele roade scontate, de altfel, de către tovarășul Păun...

— Să înțelegem oare că dumneavoastră opinați, mai mult chiar, încercați să ne convingeți că nu e cazul să se ia măsuri hotărîte — și intransigente, bineînțele — cu cei ce atentează la integritatea avutului obștesc ? întrebă foarte măsurat tovarășul Timofte. Dacă-i așa, e mai grav decît a fi tolerant...

— N-am spus asta.

— Atunci ? insistă tovarășul Timofte. Vă rog să ne lămuriti... Nu e bine să lăsăm asemenea probleme nelimpzite...

— Mă refeream doar la cazul Băoiță, răspunse arhitectul Neamu. La cazul Băoiță, în care, ca să folosesc un termen juridic, este implicat și tovarășul inginer Păun. Trebuie să facem distincție între cazuri și cazuri, eu așa cred, iar Păun nu poate fi acuzat că este incapabil să facă o asemenea distincție. Dimpotrivă, pledează pentru aceasta întreaga lui conduită, seriozitatea sa, în fine, pe scurt, omul Păun. Omul, nu proporția grafică, tovarășe Timofte. Mi-ar plăcea să înțelegi la ce mă refer...

— Să admitem că înțeleg, zise tovarășul Timofte. Dar să știți, tovarășe Neamu, că nimeni nu-l privește pe inginerul Păun ca pe o proporție grafică. N-am avea dreptul să-l privim atît de superficial, atît de... atît de... atît de, ca să mă exprim mai exact, zise activistul de la județ bătînd aerul cu dosul palmei, dej parcă ar fi alungat o muscă.

— Cel puțin, așa au dovedit-o majoritatea intervențiilor, îi replică cu obișnuita lui siguranță arhitectul. Chiar și o bună parte din intervenția dumneavoastră, de altfel. Afirmați că sînteți împotriva șabloanelor, dar recomandați cu abilitate, bineînțeles, cu abilitate, folosirea tiparelor în aprecierea omului... Nu e tocmai ce se cere astăzi. E păcat, e mare păcat, tovarășe Timofte, să folosim metode învechite...

— Insinuați ceva anume ? se încruntă tovarășul Timofte. Mi se pare mie, sau așa e ?

— Nici într-un caz. Nu vă cunosc decît din relațiile de șantier. N-am dej unde să știu pe unde ați lucrat înainte de a răspunde de noi... Dar, vedeți dumneavoastră, nu-mi sînt necunoscute unele dintre concepțiile nu prea vechi cu privire la om, al cărui destin nu conta cine știe ce în fața noastră, a celor mulți, sînt membru de partid din 1944. De pe front, tovarășe Timofte, la fel ca și un

...t tovarăș care a vorbit înaintea mea. Am trăit destul, deci am și văzut destule. Vă informez că înainte de a urma institutul de arhitectură am lucrat și eu în munca de partid... în urmă cu vreo cincisprezece ani, prin o mie nouă sute cincizeci și ceva. S-a întâmplat să lucrez tot pe un șantier, un mare șantier, azi hidrocentrală... Regret, dar trebuie să vă aduc la cunoștință că eu' însumi am fost constrâns, de superiori, de optica vremii, de inerție, cred că acestea sînt cuvintele potrivite, să adopt în unele situații o concepție șablonardă, schematică, cu privire la oameni. O concepție mecanicistă, care încă de pe atunci îmi repugna. Îi tratam pe oameni, împotriva voinței mele, ca pe niște roboți. Făcînd abstracție de elementul esențial al fiecăruia. Mă refer la suportul lor intim, la suportul lor afectiv, la suportul lor volițional, bineînțeles. Așteptam de la ei, mai exact le ceream, să renunțe la eul lor, la personalitatea lor, pentru a putea intra în tiparele de care aveam nevoie. Un tipar pentru un șir de acțiuni pompieristice, un altul pentru o etapă, încă unul conform cine știe cărei indicații. Și s-au făcut greșeli. Greșeli mari. Cîțiva care au avut șira spinării dreaptă au fost trimiși chiar la Canal. Vreți să știți continuarea? Mi s-a dat în cele din urmă vot de blam. Puțin mai tîrziu, firește... Blam! Totuși, uneori mi se pare că și asta a fost puțin... E drept, concepția și măsura nu porneau de la mine, eu nu eram decît o rotiță din angrenaj, atît, o rotiță poate prea docilă... Mă obsedează docilitatea de atunci! Tot timpul m-a obsadat. Și tocmai de aceea, înainte de a mă reabilita în ochii tovarășilor, cu eforturi, cu greutate, cu chin, a trebuit să mă reabilitez în propriii mei cehi. Uneori, am chiar impresia că în fața mea nu m-ara reabilitat suficient și eă nu mă voi putea reabilita niciodată. O asemenea reabilitare e și cea mai grea, cred că vă dați seama... Și... mai dați-vă seama, ca să ajungem la luciditatea de astăzi, ne-au trebuit sacrificii; sacrificii materiale, morale, umane; destule, prea destule sacrificii... Tocmai de aceea trebuie s-o prețuim cum se cuvine. Sîntem datori s-o prețuim, avînd grijă cum punem problema, cum analizăm oamenii, cum fixăm unghiul și cadrul... De ia om pornește totul în lumea noastră, nu? Eu unul, îmi mai amintesc bine și de vremea cînd, din nefericire, oamenii o păteau urît de tot chiar și pentru o vorbă, pentru un cântec... Tragic, nu? Foarte tragic. E greu să uiți...

— Nu văd legătura cu tovarășul Păun, pus în discuția adunării generale, îl întrerupse prost dispus Săucan. E o înșiruire de obsesii. Și pe urmă... cele cinci minute! Au trecut de mult, tovarășe Neamu.

— Dar există! susținu cu tărie arhitectul. Există o asemenea legătură! Probabil nu vreți s-o vedeți, dați-mi voie să v-o spun... E lesne de observat! Legătura!

— Tare mă tem că e doar obsesia dumneavoastră. Ați și accentuat în cîteva riaduri că e o impresie personală, nu?

— Așa e. Totuși, sînt convins că n-a fost numai impresia mea. Dar dacă am depășit cele cinci minute care mi-au fost acordate...

— Continuați, continuați, zîmbi deodată, cu prea multă amabilitate, Săucan. Să nu creadă cumva cei de față că vă pune cineva pumnul în gură...

— Voi termina imediat, îl asigură Gheorghe Neamu. Sînt așadar de părere să-l privim pe tovarășul Păun mai de aproape. Dar nu în sensul mînuirii lentilelor unui teleobiectiv aflat la distanță, ci dîndu-ne noi înșine mai aproape de el. Fizic, stimați tovarăși, fizic și sufletește. Să-l înțelegem. În fond, inginerul Păun e un om de nădejde. De ce l-am anatemia în primindu-l în partid, pentru că nu intră perfect într-un anumit tipar? Doar știm că nu asta e spiritul partidului, că nu așa sîntem învățați să procedăm...

— Crezi că-i aruncăm pe cap anatema, dacă nu-l primim în partid? se auzi vocea supărată a lui Toma Olărescu. Nu-i vorba de nici o anatema! Și apoi, nu sîntem obligați să primim pe oricine în partid! De unde ideea asta?

— Tovarășul Păun nu-i oricine! protestă arhitectul.

— Pentru noi, e ca oricare altul și așa trebuie să fie, susținu Olărescu. E drept, recunoaștem că are merite profesionale, dar noi îl discutăm ca pe oricare altcineva. Dacă merită și din alte puncte de vedere, îl primim; dacă nu, ce să-i facem? Să ne scuze. Dar de anatema, nici vorbă, tovarășe arhitect. Sau poate eu, ca simplu vopsitor, n-oi fi știut ce-i aia... Mai știi? Eu asta zic și nu-i musai ca un om cu rezultate frumoase în muncă să fie și membru de partid. Dar s-a mai pus aici, mi se pare...

— Mi-am exprimat un punct de vedere, îi răspunse cu răceală Gheorghe Neamu. Nu-i nimeni obligat să-l adopte. Înainte de a-mi încheia cuvîntul, vă propun totuși să încercăm a-i înțelege tovarășului Păun mobilurile unora dintre

acțiuni... Nu pentru a-i le justifica, ci pentru a-l cunoaște și mai bine. Sinterff, datori să nu ne pripim cu concluziile. Vă mulțumesc pentru atenție. ' »'

— Un moment, tovarășe Neamu ! sări tovarășul Timofte. După aceste schirt.p buri de idei, poate n-ar fi rău să ne mai spuneți și ce anume credeți despre inten-ția tovarășului Păun de a rămâne în străinătate. Ar fi foarte interesant... Un minyj^ în plus nu contează...

Gheorghe Neamu îl privi lung, de la înălțimea sa de aproape doi metri. sizase nuanța ușor ironică a tonului cu care i se adresase activistul de la judej., — Probabil veți fi dezamgăit, răspunse el. Aflați că îi dezaproab intenția' aceea. I-o dezaproab cu toată tăria, stimate tovarășe Timofte. Asta însă nu mă; oprește să bănuiesc că o fi avut omul vreun motiv intim, vreun motiv puternic... Bineînțeles, sînt convins că nu banii au constituit motivul acela. Nu văd în ingi. nerul Păun o asemenea meschinărie. De altfel, el dispunea și în țară de suficiente; resurse pecuniare. Apoi, mai e și vîrsta, la aproape patruzeci de ani spiritul ds aventură se mai alterează, trebuie să fiți de acord cu mine... în plus, inginerul Păun? nu pare de loc propulsat de un asemenea spirit. Dimpotrivă. Nu intenționez să mi transform într-un avocat al său, dar, repet, consider că a avut un motiv puternic; care l-a determinat să cîntărească o săptămînă întreaga oferta formulată de Chip. pendale. A trăit, sînt sigur, o adevărată săptămînă a patimilor. N-am de unde șij știu în ce-o fi constat motivul respectiv, dar e cert că un asemenea motiv a existat: E logic să fi existat. Oricum, așa cum v-am mai spus, eu nu-i aproab intenția dej rămîne în străinătate, indiferent care ar fi fost motivul. Să se rețină asta. Salul! însă revenirea inginerului Păun pe linia de plutire, cît și neobișnuita lui sinceritate; care, paradoxal pentru vîrsta la care se află, îl apropie de candorile copilăriei. Vj mulțumesc din nou pentru atenție.

Gheorghe Neamu își mîngîie reflex cu vîrfurile degetelor barba-i drepturi ghiulară și se așeză picior peste picior, reluîndu-și atitudinea de mare senior!, urmărit de privirile insistente ale duduii Alisa.

— Tovarășe Păun, ai să ne declari ceva în plus cu privire la motivul saii la motivele la care făcea aluzie tovarășul Neamu ? întrebă Săucan și maje-ritatea celor da față sesizară cum revine în atitudinea lui cea undă de priet-tenie, care la un moment dat dispăruse.

Păun privi către Țecu. Dacă omul cadrelor ar fi lipsit de la ședință, dini tr-un motiv sau altul, ori dacă s-ar fi așezat mai în spate, să nu-l fi văzut, sf nu se fi temut de prezența lui, să nu-i fi trecut prin minte că poate îi ajunj seseră la ureche ofertele blestematului ăluia de Chippendale, ah, ce bine ar fi, fost ! Desigur, Țecu habar n-avea de frămîntările acelea ale lui. Dacă ar i avut, n-ar fi scăpat ocazia de a lua cuvîntul printre primii. Mai mult : s-ar S luat de el cu mult înainte, da, da, probabil așa ar fi procedat, l-ar fi chema l-ar fi discutat, ar fi informat și alte organe, nu era greu de intuit...

— Tovarășe Păun, ai să ne mai spui ceva în legătură cu străinătatea!! repetă Săucan. Căci trebuie să existe un motiv. Despre ce poate fi vorba, toj varășe Păun ? Că doar n-o fi la mijloc ceva de natură politică... Sau poatsi este ?

— Poftim ? tresări Păun, căruia, furat de gînduri, i se păruse că nu auzisf bine.

— ...ceva de natură politică, repetă nesigur Săucan.

— Am impresia că dumneata dai dovadă în acest moment de o moron mentală incapacitate de a cunoaște oamenii, îi zise Păun, jignit pînă în adinea sufletului.

Tontă sala înlemni. Nimeni nu-i mai spusese pînă acum lui Săucan cevj asemănător. Auzi, să afirme inginerul care nici nu era încă membru de partioj că secretarul nu se pricepea la oameni ! în adunarea generală ! De față cu toți în clipa următoare, se auziră cîteva bătăi din palme. Aplauda Malacu, unul singur, ținîndu-și palmele căuș, să se audă cît mai tare. Săucan, care orie nu se aștepta la o asemenea ripostă, dădu mai întfi d2 dușcă un pahar întril cu apă, să lungească timpul.

— Să nu mă înțelegi greșit, tovarășe Păun, zise el apoi. Să nu mă înțeleg greșit !

— Eu limba românească o vorbesc și deci, implicit o și înțeleg, din foart fragedă copilărie, îi răspunse inginerul. Am înțeles perfect ce trebuia înțeles Dar nu mi-aș fi putut închipui, tovarășe Săucan, că după întoarcere mi se vo arunca asemenea învinuiri în obraz.

— Dar în aceste împrejurări, nici statui nu ridicăm, zise cu răceală Săucan. Să ne fie clar : nu ridicăm statui ! În asemenea împrejurări, sîntem datorii să punem orice fel de întrebare...

— Totuși, nu asta ! Și nu mie ! o ținu înainte Păun. Ce motive politice să fi avut eu, tovarășe Săucan ? Cum îți permiți dumneata să mă bănuiești tocmai de așa ceva ? Păi da asta crezi că am făcut cu cererea de primire în partid ? Pentru că m-ar roade pe dinăuntru cine știe ce vierme negru, verde, ori tărcat ? Am avut eu în regimul trecut vreo uzină, vreo fabrică ? Am avut eu moșii ? Cum să fi avut, dacă pe-atunci eram copil ? Dar a avut taică-meu așa ceva ? Vreun neam ? N-am fost eu crescut aici ? N-am fost educat aici ? Nu-mi place în țara asta a noastră ? Așa crezi dumneata, așa îți închipui ? Nu-ți permit, tovarășe Săucan, să mă acuzi ! O iau drept acuzare ! Și nu-ți permit ! Nici măcar să mă bănuiești, să-mi pui la îndoială suportul moral-cetățenesc ! Dumneata uiți că au trecut atîția ani numărați din '44 încoace... Așadar, crezi că anii ăștia au alunecat peste oameni ușurel, pe nesimțite, cum trece apa peste pietrele nu știu cărui pîrliaș ? Fără să-i atingă și înlăuntrul lor ? Fără să-i prefacă ? Dacă asta crezi, apoi află că într-adevăr nu te pricepi la oameni, nu știi să-i așezi corect într-o epocă istorică dată, iar greșeala e cu atît mai gravă, cu cit epoca respectivă este chiar epoca noastră, pe care am trăit-o și o trăim, epoca la a cărei modelare am contribuit cu toții, mai mult, mai puțin, fie că sîntem, fie că nu sîntem membri de partid...

— Tovarășe Păun !

— Am dreptul la cuvînt ! strigă Păun. Am acest drept, tovarășe Săucan ! Iată, ai prilejul să mă cunoști și mai bine, mult mai bine decît atunci cînd ți-ai pus semnătura pe recomandare. Dar aș vrea să știu cine îți dă dumitale dreptul să-i acuzi ori să-i bănuiești pe oameni, să afirmi fără temei asemenea lucruri ! Nu-mi poți refuza răspunsul, chiar dacă ai invoca faptul că mă aflu aici pentru a da lămuriri și nu pentru a pune întrebări... Deci, cine-ți dă acest drept, tovarășe Săucan ?

— Partidul !

— Partidul ? Nu pot să cred ! Deși nu sînt membru de partid, știu că el ne învață cu totul altceva cu privire la om. Ne învață să nu-l împilăm moralicește. Să avem încredere în el, dacă omul dovedește că o merită. Să ni-l apropiem. Să ținem seama că destinul lui depinde nu o dată și de modul în care se desfășoară discuțiile într-o asemenea adunare. Să-l așezăm bine, atunci cînd îl studiem, în contextul adevăratelor sale relații sociale și politice și să nu uităm nici o clipită pe ce treaptă, în ce stadiu al evoluției noastre, a tuturor, ne aflăm cînd facem un asemenea studiu asupra lui. Sînt absolut convins că acesta este și unul din motivele pentru care se apropie oamenii cu atîta încredere de partidul comunistilor...

— Tovarășe Păun, dar eu... Și apoi, mai avem și o disciplină ?

— N-am terminat ! După ce vorbesc, poți să mă poftești să închid și ușa pe dinafară. Să mă scuzi, dar aici e șantier și noi vorbim cu toții mai așa, mai de-a dreptul. Ziceai adineauri că partidul îți dă dreptul la bănuieli și acuzații, tovarășe Săucan ?

Săucan vru să mai spună ceva, chiar se pregăti să bată cu creionul în sticla din fața lui, dar tovarășul Timofte îi făcu semn să aștepte. Cuvîntul inginerului îi plăcea. Îl asculta cu atenție, aprobîndu-l cu mișcări repetate ale capului.

— Eu sînt convins că partidul are tot interesul să-și strîngă oamenii în jurul său, dar nici într-un caz recomandînd asemenea metode și ridicînd suspiciunea nefondată la rangul de principiu, continuă Păun. Cel puțin, așa am înțeles eu, din cele citite și auzite. Și sînt convins că nu numai eu, tovarășe Săucan ! Am făcut greșeli, le recunosc, v-ați convins doar cu toții, dar cîntea, loialitatea politică nu mi se pot pune la îndoială... E vorba de demnitatea mea de cetățean !

— Totuși, trebuie să punem și întrebările astea, cînd situația...

— Sînt de părere că nu era cazul. Dar ascultă, în părinții dumitale ai încredere, tovarășe Săucan ? întrebă deodată Păun.

— Poate aș fi avut, dacă-i cunoșteam. De altfel, mai sînt oameni în care cred. Dar nu ți se pare că schimbul nostru de cuvinte degerează în ceva dubios ?

— Scuze. Lovitura de începere ai marcat-o dumneata, răspunse Păun cu seninătate.

— Dar ce, sîntem la box ? Sîntem la fotbal ? se încruntă Săucan.

Tovarășul Timofte se ridică în picioare. Bătu cu palma în masă. Evident; voia să abată atenția celor de față asupra sa.

— Tovarăși — începu el — ne interesează persoana tovarășului Păun, în primul rînd. Nu ? Da ! Așadar, tovarășul Păun a afirmat că nici nu poate fi pusă în discuție existența vreunui mobil politic în intenția pe care a avut-o la un moment dat de a nu se mai întoarce în patrie... Deși într-o intervenție anterioară îmi manifestasem surprinderea și am dezaprobat posibilitatea unui asemenea gest, iată, îl cred pe Păun. Îl cred, tovarăși. N-a avut un mobil de natură politică. Dar, dacă-mi amintesc bine, tovarășul arhitect Neamu era de părere că un motiv tot trebuie să fi existat... Așa v-ați exprimat, tovarășe Neamu ? • «

— Așa, răspunse impasibil arhitectul.

— În cazul acesta, care a fost motivul respectiv ? întrebă tovarășul Timofte, Cu toate că discuțiile au părăsit la un moment dat acest capitol, ivit în urma destăinuirilor laudabile, da, tovarăși, laudabile, ale tovarășului Păun, iată că ne-am! reîntors la el. Tot trebuia să ne întoarcem. E necesar să fim edificați, tovarășe Păun... Așadar, ce ne puteți spune ?

Tovarășul Timofte trecuse la formula de politețe. Păun, rămas în picioare, se întunecă.

— Îmi pare rău, se hotărî el să vorbească. Îmi pare rău, dar aceasta e o problemă prea intimă. O problemă mult prea intimă pentru a fi înfățișată în public fără jenă, fără greutate... Mi-am deschis în fața dumneavoastră sufletul" atît cît am putut. Mai mult, mi-e cu neputință. Și de altfel, motivul pe care mi se cere să-l destăinui e mărunț, tovarăși. Mi-am dat încă de la început seamă cît de mărunț este el în fond, deși, pentru mine personal, a fost și este important. Dar pînă aici. Nimeni nu-i poate cere cuiva să se dezbrace gol pușcă în mijlocul unei arene înțesate cu spectatori. Trebuie să rămînem pînă la urmă cu ceva al nostru și numai al nostru. Altfel, n-am mai fi noi înșine...

— Continuați, tovarășe Păun, îl îndemnă tovarășul Timofte. Continuați, Vă rog, continuați...

— Regret, dar nu pot da mai multe relații, spuse inginerul. Consider că sînt suficient de grăitoare întoarcerea mea în patrie, refuzul categoric de a mă* vinde și declarația sinceră, foarte sinceră, că n-a fost nici măcar o clipă vorba de vreun motiv politic.

Se lăsă pentru cîteva momente tăcere. Afară începuse să bată vîntul. Un vînt care, după toate probabilitățile, avea să se transforme pînă dimineața în* viscol. În ferestrele barăcii se izbeau din cînd în cînd rafale înghețate, iar în hornul de tablă al sobei plîngea motanul lui Maței. Maței era moșneagul sim-l, gurgatic, de la marginea Voievodenilor, din copilăria lui Nicolae Păun. Cel mai sărac om din comună. Trăia din mila consătenilor și nimeni nu-și mai amintea dacă fusese vreodată însurat. Avea pe lîngă el doar un motan târcat, neașteptat' de gras, despre care Saveta lui ENicoară Păun spunea că vine iarna să plîngă în, hornul caselor cu copii obraznici. t

— Bine, tovarășe Păun, dacă nu se poate, nu se poate, zise tovarășul Timofte. Vă respectăm dorința. De fapt, cred că problema aceasta s-a mai lim-j pezit... Nu sînteți de părere, tovarăși ? l

— Atunci să trecem la vot, propuse Săucan, fără să-și fi revenit din int dispoziția evidentă pe care i-o provocase Păun. L-am discutat suficient. Au fost! formulate pe parcurs, după cum ați văzut, două propuneri. Și pe deasupra, ne, aflăm la o oră destul de tîrzie... i

Tovarășul Timofte scrise la repezeală cîteva cuvinte pe o foaie ruptă din carnetel, împingînd-o apoi pînă în fața lui Săucan. Acesta o citi dintr-o privire: „Ce faci, domnule? Nu e momentul! Oamenii vor crede că ne grăbim din eazuu apostrofărilor ce ți s-au făcut. Nu-ți tăia craca ! Fii diplomat ! Cu oamenii aștia' vei mai lucra ! Iar Păun are dreptate destulă, ți-a plasat-o foarte bine !" •

— Sau poate mai dorește cineva să ia cuvîntul ? o întoarse Săucan. Mal dorește cineva, tovarăși ? Cine mai dorește ? Cine mai vrea să se afirme ? rise ej de unul singur, pentru a condimenta atmosfera. I

Nu mai dorea nimeni. Era tîrziu. Și, în definitiv, aflaseră destule despre inginerul Păun. Puteau deci să treacă la vot. |

— De pildă dumneata, tovarășe Țecu. Poate totuși ai ceva de spus.

Petre Țecu, omul de la serviciul personal, își netezi chelia din creștet cS singura-i mină, stînga, și nu știu ce să zică. Mîna dreaptă și-o pierduse prin 1949| undeva în munți, pe cînd mai lucra în trupele de securitate operativă. I

— Sînt convins că îl cunoști foarte bine pe tovarășul Păun, îl încuraja Săuca — ^ cunosc, confirmă Țecu. Cum să nu-l cunosc? Il cunosc foarte bine. — înseamnă că te înscriem la cuvînt, nu-i așa? Țecu se scarpină cu un deget în mijlocul cheliei.

— Te trec pe listă, îl anunță Săucan.

— Bine, treceți-mă, fu de acord Țecu, fără prea mare tragere de inimă și inspiră adînc, de parcă s-ar fi pregătit să înoate sub apă.

Săucan se consulta mai mult din priviri cu cei din prezidiu.

— Tovarăși — zise el apoi — vă propunem o pauză de cincisprezece minute. Să mai răsufptăm. Să mai aprindem și noi o țigară. E bine? Le rugăm și pe tovarășele femei să fie de acord...

DRAGOMIR HOROMNEA

- " - ~ Autorul romanului *Cer cuvîntul !*, aflat în curs de apariție la Cartea Românească, provine din presă, împrejurare de care probabil nu e străină densitatea de lapte, «puri și situații exact observate, ca și impresia de lucru trăit pe care o comunica lectura T.W. Vlădeni-Botoșani. Dragomir Horomnea a studiat filologia română la "i; din 1967 este redactor al ziarului *Scrittea Tineretului*.

ȚARA DIN POARTA SĂRUTULUI

*Pentru recunoscuta infinitate
cu alte plăsmuiri îmi supun îndoiala
cînd se întorc melcii din copilărie
prin frunzișul dintre coarneau ploii
Față de ochii prea însetatului
rîul mă acoperă de orice primejdie
înduioșînd pietrele să treacă apa
alungată peste iarba pleoapelor
Rămînînd numai răgazul țarinei
umple ciorchinii din soarele patriei
cînd noaptea își învață crinii
să-i poată descifra discipolii
înainte de a contesta absolutul*

*Din rădăcinile somnului ars
se cuvine să mi se aducă cenușa
și fără cruțare să mi se rezeze lacrima
înainte de a mă recunoaște hotarul
sau dulcele cîmp mioritic
îneecat în pînza de apă freatică
Pentru vîrsta sîngelui apărător
nu e îngăduit nici un deznodămînt
Cînd mă adun dintr-o singură lacrimă
pînă la steaua dorului neumblat
îmi împodobesc cum se cuvine
sufletul și țara din poarta sărutului*

ÎNSERARE STRĂBUNĂ

*Sfîntă a rămas înserarea străbună
scăldată într-o ambră amară
pe unde-au trecut umbrele dace*

*eu trupurile vii aruncate în sulii
Sfântă mi s-a părut înserarea
jertfelor trimise către alte văpăi
să-i ducă lui Zamolxe adevărata cinstire
cuvîntul drept cuvîntul plăcut
întrebîndu-l ce să mai facă poporul*

*Sfîntă a rămas înserarea străbună
scăldată într-o ambră amară
fără să știe revărsata beteală
sărbătorită de învăluri prea domoale
Numai urmașii cunoscuți din cuvînt
numai cuvîntul rămas în piatră
se prelinge pe l&spezi de timp
eînd îmi arunc existența în cosmos
pe undele cuvintelor mistuitoare*

*Sfîntă a rămas înserarea străbună
scăldată într-o ambră amară
pe unde-au trecut umbrele solilor
să-i ceară un sfat zeității
Pentru cuvîntul purtat pe inimă
pentru pămîntul plin de relicve
pe unde acoperă timpul istoria
a trecut moartea singură
nebăgată în seamă de sufletul dac*

ÎNTRUPAREA PĂMÎNTULUI

*îngăduitor cu mine și melancolia aezilor
alegînd la încheieturi alinarea
mi-am tăinuit întruparea pămîntului
pe cînd se deschidea soarta aripilor
Posedam o duminică milenară
și arcada sîngelui tînăr
nu-mi umilea avutul înțelepciunii
Interpus între cele două lumini
•— între viață și moarte —
interpus între căutare și har
mi-am ales un nume matern
să nu se frîngă zborul necunoscut*

*Cu întoarcerea însemnată
la aripa dreaptă sau la aripa stingă
nu aveam a mă teme de adevăr
nu aveam ce-i face riului din cumpăt
în care se îneca lăcomia lăcustelor*

*Cineva îmi renega născuțea din sînge
îmi neliniștea existența
și ospitalitatea pămîntului
Dar la timpul ales pentru prietenie
țărîna patriei rămînea mereu aceeași
și nu aveam a mă teme de adevăr
nu aveam a mă teme de nici un sărut*

SORA MEA

*Sora mea de la care n-am avut nici o soră
sora mea de la care n-am avut nici un frate
după ce m-a născut din două cuvinte
a plecat cu lumea la subțioară
Aceasta i-a fost pedeapsa pămîntului
care m-a scufundat între pîlnii de ghiață
fără să știe că soarta se poate frînge
pe spada din zîmbetul rătăcit*

*Sora mea de la care n-am avut nici o apropiere
după ce m-a înfățișat din două cuvinte
a plecat cu lumea la subțioară
fără să și-o mai poată aduce aminte
înainte de a-mi strivi lacrima cu-n sărut
la capătul durerii ardeau pietrele
și sora mea — mama — îndura soarele
mai întunecat decît pămîntul pe inimă*

VARĂ MOLDAVĂ

*Pe maluri nepotolite de cîntec încetinit
cu privirile agățate de priveliștea apelor
mă întorc la Hanul Ancuței •
cînd umbre înlîrziate fugăresc vara la nuntă
Prin crengi amintite cu aripi de adieri
zboară sufletul plin de nostalgie albastră
și liniștea își tea lumina din curcubeu
vîndu'tă serilor pe zîmbetul din ferestre*

*Dincolo de învierea petrecută prin verde
țara împodobită cu minăstiri voivodale
se strămută din cronici în raiul moldav
unde nu se mai știe nimic despre moarte
îmbrăcată în cămașă bătută cu fluturi
și cusută pe suflet cu fire de iarbă uitată
la margini de adolescență îndepărtată
mă așteaptă dragostea cu ochii în lacrimi*

CĂTRE NEȚĂRMURITUL ACUM

*Îndelung mă privește anotimpul învăpăiat
de-a lungul lujerilor cunoșcînd fluturii
cu altă dată paloarea antenelor
cu altă dată înflorînd sufletul
vindecat de vremelnicia ploilor*

*Sprijinindu-mă de ofranda copacului
agățată de glasul privighetorii
cu un hohot prevestind iluminarea
propoziții uitat tănuite pe buze
nu mai strivesc lacrima trandafirului*

*La întoarcerea tulburătoare
pe pămîntul fertilității moldave
cu păsări siderale îmi ascultam respirația
dar ochii nu mai păstrau decît plînsul
împodobit cu o bătaie înceată de aripi*

*Intrînd pe ascuns în zîmbetul limpede
m-am despărțit de timpul fără contur
să-mi recunosc puterea pămîntului
către neuitata copilărie
către nețărmaritul acum*

DEASUPRA FRIGULUI

*Atîrnată de un gest sugrumat
deasupra frigului necunoscut
printre frunzele umbrelor speriate
moare mărînimia îndărătul ferestrei
Pe urmă se âestramă-n priviri
floarea dăruirii dintotdeauna
se destramă tot ce a fost
pînă la capătul mohorît
de care ține dragostea
de care ține minciuna*

*Pe rîul îmbătat de meandre
pleacă sufletul în corabia înstrăinării
cînd fulgeră umbrele din oglinzi
la marginea ploii apăsătoare
Peste întîia noapte petrecută-n pămînt
pînă la moartea îndurerată
deasupra trupului nevinovat
rămîne numai paza îngerului de gips
și cripta îi întunecă aripa*

*

LÎNGĂ MAI PUȚIN DE-O NOAPTE

*Indepărtându-mă de neprevăzut
am uitat să-mi iau surîsul
și pasărea moartă
din iarba cuvintelor așteptate
Lingă mai puțin de o noapte
alungată de taurul ce rumega timpul
se retrăgeau semnele părăsite
pînă la marginea altor miracole*

*Sîmburi de taină adormiți în pămînt
încolțeau neștiuți de miresme
cînd temător mă întorceam
pe sub vaer și frîngeri
grăbindu-mă să ajung
la sărbătoarea copacilor
înainte de a se adineii spaima
la rădăcinile liniștii*

*îndărătul adormirii
pînă la celălalt sfîrșit
îmi auzeam geamătul înainte de facere
Lingă mai puțin de o noapte
mă ajungea dogoarea harului
din care-am băut învierea
fără să-mi mai pot aminti
pe unde m-a tîrît năvodul cu umbre*

ION SOFIA MANOTESCU

1

\

i;

i

STENDHAL, ISTORIE, MARIN PREDĂ

Pentru romancier există un singur fel de a trata istoria, e cel — măiestru — al lui Stendhal. Bătălia de la Waterloo apare în *Minăstirea din Parma* doar fragmentar și numai într-un cânt e percepută de eroul cărții și are influență asupra persoanei, intereselor și cursului vieții sale. Nu există, în romanul lui Stendhal, lupta dintre împăratul Franței și coaliția puterilor europene, ci pur și simplu un șir de întâmplări (legate de cele ce se petrec în locul denumit Waterloo) în contextura cărora se află implicat și Fabrice del Dongo. Acesta, firesc lucru, inevitabil, se găsește într-un anumit punct al spațiului, respectiv al celui care înconjoară câmpul de acțiune militară. Va afla așadar despre evoluția situației numai ce și cânt se reflectă dintr-însa în acel punct. Ansamblul operației îi scapă, desigur, el mîr zboară deasupra șesului din vecinătatea orașului Bruxelles și nici măcar, înzestrat cu un ochian, pe un dîmb nu stă. Ar fi fost deci nefiresc, adică întru totul artificial, nelogic și nepotrivit cu genul literar însușit, ca scriitorul să se fi apucat să nareze — el, a cărui poziție echivalează cu posibilitatea de a plana deasupra câmpului de luptă ori de a-l privi de pe un loc înalt și cu un dispozitiv optic perfecționat —, să nareze istoricește, adică general și cu o vedere de ansamblu, o serie de fapte pe care eroul său nu le poate ști decît parțial, neconcludent, confuz și derutant, și într-un mod strîns legat de simțămintele sale cele mai intime : speranța, curiozitatea, îngrijorarea, nevoia de a fi prudent și isteț spre a nu se trezi în grave încurcături.

Stendhal, cu alte cuvinte, e cînstit : nu face cu eroul său o rocadă pe furiș ; iar Fabrice, putem spune, e în relații relativiste cu Waterloo, în relații subordonate spațiului și timpului și punctelor de referință și neînzestrat cu ubicuitate. E și în relații de tip uman, pentru că autorul — consecvent și modest — respectă limitele pe care și le-a impus (ori la care a subscris) odată ce a hotărît să compună un roman, iar nu să nareze o pagină de istorie.

Complicatetei ecuații care exprimă raportul dintre literatură și istorie, diferiți scriitori i-au dat soluții diverse. Tolstoi adoptă o soluție care, cu un termen al zilelor noastre, poate fi denumită a colajului : povestirea (ficțiunea) e cînd și cînd întreruptă pentru ca să se interpună pasajele de istorie. Participarea lui Pierre Bezuhov la bătălia de la Borodino prezintă mai degrabă trăsături stendhaliene, momentul de contact dintre Napoleon și prințul Andrei deasemenea, însă în deoște metoda de lucru din Război și pace nu-i diferită de a colajului. La Victor Hugo în *Mizerabilii* colajul e și mai evident, iar hiatusul între părți (și genuri) e și mai accentuat. Jules Romains în *Oamenii de bunăvoință* își substituie personajele unor persoane reale ; pe Gurau îl pune în situația în care s-a aflat ministrul de externe din 1914, de Selves ; îl cheamă Gurau, dar rostește cuvintele lui de Selves și îi răspunde ambasadorului german von Schoen exact așa cum i'a răspuns șeful diplomației franceze. Rezultatul confundării planurilor — al ficțiunii și al adevărului — e pentru cititor destul de neprecis și de confuz, în genere nesatisfăcător. Metoda aceasta duce la un amestec lipsit de transparență, la o mixtură de substanțe nedizolvabile una într-alta. Balzac, evocîndu-l pe Napoleon, * face prin gura și mentalitatea unui naiv ostaș în povestirea căruia (*Jurnalul*

ACEASTĂ PLUTIRE

*Ce poate fi fericirea
Dacă nu această plutire
Printre fructe și frunze
în raza de miere prăfoasă foșnind
Pe locul vrăjit unde viața sfârșește
Dar nu-ncepe moartea
Și-ntre ele e numai
Un limpede jind
Cu miros de prune urcînd spre alcool
De fum și de iarbă uscată.
Ce poate fi fericirea
Dacă nu să adormi
Așteptîndu-ți sfîrșitul
în septembrie
într-o livadă ?*

CULOARE

*Cine-a numit
Auriu
Această culoare
A extazului frunzelor,
Această triumfătoare
Țară a nimănui
Dintre viață și moarte.
Această beatitudine
învăluind în vegetala-i lumină
Pămîntul
Cu mireasmă de fructe
Dezgolite pe crengi
în virginală
Și grea impudoare ?*

*Cine-a îndrăznit
Să dea un cuvânt
Celei mai limpezi
Și-adânci nemuriri
Spre care curgem
Nedemni de atîta speranță
Cu toții
Printre ciorchini înțelepți
Și zănatece ramuri subțiri ?
Tăceți și-ascultați
Silabele ierbii foșnind
In lumină uscat
Nici ea nu-ndrăznește
Să spună pe nume
Acestui ultim regat.*

DUMINECĂ

*Crezi că nu știi
Că în dosul
Acestui mirific incendiu
Al pădurii căzute în roșu
Nu e decît timpul
Laș care trece
Mascîndu-și plecarea
Cu spectaculoase și ipocrite minuni*

*Crezi că nu știi
Că gutuile
Nu cad sub regala
Lor greutate
Ci-nvinse de-omizi
Născute din dragostea
Prevăzătoare
A meschinilor fluturi
Extravaganți și nebuni ?*

*Fii liniștit
Mi s-a spus
Totul și nici o iluzie
N-a rămas nealungală.
Părinții și-au făcut datoria.
Dacă în după amiaza
De duminică-a toamnei
Lumea îmi pare perfectă,
Numai eu sînt vinovată
Numai eu voi plăti — luni.*

PASTEL

*Țara mea părăsită de fructe
Părăsită de frunze
Părăsită de strugurii
Emigrați prevăzători în vin,
Țara mea trădată de păsările
Rostogolite în grabă
Pe cerul mirat și încă senin.*

*Veșnic împăcată
Mirosind a ierburi
Care-și dau sfârșitu-n soarele domol,
Credincioși păianjeni
Țes pînzeturi albe
Ca să bandajeze
Locul frunzei, gol.*

*Noaptea stele coapte-ți
Fermentează cerul
Vîntul curge ziua
Cu miros de prune*

*Tare și-amărui,
Orele-ți măsoară
Nucile căzînd
Și te luminează
Cuviincios gutui.*

NUMAI CU MINE

*Numai cu mine
Și atît de-mpăcată
Sub soarele ultim
Aproape stins al livezii,
Încît pot să aud
Culoriile-n frunze curgînd
Și fișuitul ușor
Al norilor fragezi.
Numai cu mine,
Ce liniște bună
N-am nimica să-mi spun.*

ANA BLANDIANI

MIT ȘI MITOLOGIE

UN EXAMEN STRUCTURAL

Fiind una dintre cele mai vechi stări culturale ale minții omenești (dacă nu cea mai veche) și ca atare hrănind aproape toate formele ulterioare, firește, în modurile cele mai diferite, mitul a intrat în largă circulație națională a culturii scrise; de aici și fluctuația imensă a definițiilor lui, adesea influențate inexact de etimologia greacă a cuvântului (Μῦθος == poveste), deși termenul nu a rămas nicidecum acolo.

O definiție matematic exhaustivă e imposibilă și vom constata mai departe de ce. Totuși, în linii mari, am putea spune că mitul este o narațiune tradițională, emanând de la o societate primitivă, care imaginează explicarea concretă a fenomenelor și evenimentelor enigmatice de caracter spațial sau temporal, petrecute în existența psihofizică a omului, în natura ambiantă și în univers, în legătură cu destinul condiției cosmice și umane, și care le atribuie tuturor acestora obârșii supranaturale datînd din vremea creației primordiale și le consideră așadar sacre și revelate de ființe supraumane. Atît în dezvoltarea verticală istorică a noțiunii de mit, cît și în circulația orizontală a sa prin limbajul curent, termenul a fost investit cu semnificație multiplă, elaborată sau spontană, variind între diverse puncte de vedere și zone de aplicație. De la sensul de ficțiune, născocire, se reachează uneori la înțelesul inițial de memorie populară sau istorie adevărată, apoi din nou la valoarea de fabulă alegorică, de poezie simbolică, de simbol moral sau la operația mentală prin care primitivul își explică lumea, iar altele la retroconstrucția arhetipurilor, la memoria sacră a modelelor exemplare din revelația inițială sau, dimpotrivă, la ideea unor personificări hipertrofice din cursul primelor investigații și descoperiri omenești în lumea ambiantă; adesea prin mit se înțelege pseudorealitatea și realitatea iluzorie, așa cum se vorbește și de mituri moderne (care sînt de fapt pseudomituri); iar în limbajul curent (mai ales din sec. XX) *mit* ajunge să însemne și ceea ce este contrar realității concrete. Cercetările asupra miturilor, vechi de cel puțin 25 de secole, au produs peste 500 de definiții, dar nici una nu a izbutit să înglobeze toată materia plurisemnificată a noțiunii, deși cele mai multe din ele au asigurat o evoluție teoretică tot mai substanțială a problemei; în tot acest răstimp a crescut un copac cu peste 500 ramuri, unele groase, altele subțiri și fragile; nici una din ele nu reprezintă copacul întreg, dar nici una nu poate lipsi din el. Aceste definiții, fie că se referă la geneza și structura mitului, fie că privesc mitologia în ansamblu, ca fenomen de manifestare timpurie a unui sistem de gîndire umană, sînt mai puțin o evoluție practică spre formularea unui postulat, și mai mult o acumulare teoretică de puncte de vedere. Critica mitului s-a manifestat în Grecia antică (urmată de reluările romane) unde mitologii erau induși în eroare de mitografi și considerau mitul o ficțiune poetică deliberată.

Încercările de a defini exhaustiv mitul se vor izbi totdeauna de o cauzalitate ireparabilă: nu mai putem dispune decît în foarte mică proporție de mituri absolute, adică pure; miturile au fost impurificate mai ales de trei fenomene: ***sincretismul***, consecință a transmiterii orale de la o epocă la alta, dintr-o zonă

geografică în alta, a lacunelor memoriei, a ignoranței generând confuzii, a îndinării structurale a ființei umane spre comparații; *eclectismul teologic*, p...j venit din urmărirea unor teze doctrinare speciale care impun modificări cano-nice, eliminări, interpolații și rescrieri; *literaturizarea* sau faptul că miturile au ajuns adesea în stare de mitografii care, înainte de orice, au devenit monumente literare sprijinite pe nucleele mitice ca pe o materie primă hrănind alegorii, sirti, boluri, hiperbole și chiar pastişe.

Abia mitologia comparată a descoperit unul din primele instrumente cui care se pot forța mozaicurile sub care gîlgîie apa freatică a mitului originar, l

Dar trebuie observat că în limbajul curent de azi noțiunea de mit e con-j fundată nu rareori cu ceea ce trebuie numit *pseudomit*: răstălmăcirea hiper-bolică, din lipsa informațiilor suficiente, a unui eveniment contemporan care, înzestrat cu însușiri captivante, circulă în societate într-o cadență obsesivă; pseu-domitul (avînd o durată limitată, pînă la înlocuirea lui cu alt pseudomit din aceeași sferă), se bizuie pe credulitatea abuzivă a ignoranței, pe criza timpului, de informare, pe angoasele și nevrozele societății într-un moment istoric dat; un pseudomit e cultul modern al automobilului; altul: cultul obsesiv al turis-mului (crezîndu-se că lumea poate fi cunoscută mai bine prin deplasare fizică, l decît prin deplasare intelectuală). Din categoria pseudomiturilor este și legendaj (greșit confundată cu mitul) care creează o pseudorealitate enigmatică, în timp" ce mitul pornește de la o realitate enigmatică. Considerînd de ex. *mit* ciclul de narațiuni legate de pasărea *Phoenix* (necitată de ornitologi), socotim însă *legendă* narațiunea folclorică despre culoarea corbului (de ce e corbul negru? corbul era alb, dar...); există totuși forme de sincretism între mit și legendă (dar mai ales prin operație artistică, de pildă la Homer). 1

Formarea miturilor. Putem observa că un mit (orice mit) ia naștere tot-deauna din spectacolul insolit, enigmatic, produs de fapte, fenomene sau eve-nimente reale depășind puterea de înțelegere a spectatorului (victimă, bsnefi-ciar sau privitor neimplicat fizic, dar implicat emoțional); aceasta, întrucît fan-tezia omenească nu e în stare să inventeze ceva din nimic, fără un sprijin în cunoașterea concretă. De obicei spectatorii mai inteligenți și mai cutezători, carel și-au depășit frica și alte emoții, au construit primele explicații epice, iar ge-J nerațiile următoare au sporit materia primordială a miturilor după sistemul avalanșei. Transferul mitului moștenit într-un sistem mitologic încifrat a fost hă-răzit apoi inițierii în cercuri restrînse, încorporate cu vremea de religiile orga-nizate ca formă de codificare a mitologiilor. În stadii tîrzii apare simbolul, ca» efect al uitării. Dar inițiații tîrzii în miturile arhaice cred ei înșiși reală forma* exterioară, cristalizată, a mitului, nedispunînd de cifrul decodării, care s-a pier-dut pe parcursul formării avalanșei și pe care nu-l avuseseră decît potențial, însă inutilizabil și neutilizat, generațiile inițiale în timpul cărora au luat ființa* miturile în formele lor de narațiuni arhetipale. Din cauza riscurilor unei perio-j dizării a formării miturilor, cercetarea a fost în general evitată. Se poate încercaJ totuși următoarea succesiune: miturile memoriale, ca formels cele mai vechi; apoi formele intermediare, cuprinzînd miturile fenomenologice (rezultînd din contopirea concepțiilor animiste și totemice, cu materia epică a mitului memo-rial); după aceea miturile clasificării universului; și, în fine, forma cea mai nouă: mitul filosofic, constituindu-se din stadiile alegorice și simbolice. 1

Clasificarea miturilor. Printre clasificările moderne, mai comprehensivă» este aceea a lui Mircea Eliade: mituri ale începutului și sfîrșitului, mituri ale ființelor superioare și ale zeilor cerești, mituri antropogonice, miturile transfor-mării, miturile corpurilor cerești și ale vieții naturii, mituri despre eroi. Clasi-ficările eclecticice curente se reduc însă de obicei la teogonie, cosmogonie, etiologic, escatologie morală. Miturile trebuie clasificate însă nu tematic, ci după carac-terul structurilor și după vîrsta probabilă a formării; putem deosebi astfel patru» categorii: mitul memorial, mitul fenomenologic, mitul cosmografie și mitul* transcendențial. «.

1. *Mitul memorial* conservă amintirea faptelor ancestrale, transmisă prin succesiunea orală; rezultînd din impactul între fenomen și eveniment și inte-ligența umană redusă a grupului spectator, acest tip de mit provine dintNf psihoză colectivă de mari proporții, cu atît mai intensă și mai durabilă cu c» undă de șoc e mai depărtată de epicentru (de cx. miturile agrare); psihozele) creînd ambianța de evoluție a unui mit nu depînd de realitatea sau irealitatea! evenimentului generator, căci acest mit provine totodată din carența de ini formație în conștiința grupului de martori cu privire la fenomene sau eveWI

...t, ca și din aparența de supraforță a acestuia în optica privitorului primitiv, jji, unde și clasificările empirice în supranatural; atunci cînd obștea își explică, jji, și pseudoștiințific, caracterul controlabil în principiu al unui fenomen (sau eveniment fenomenal), acesta încetează a mai fi mit (fulgerul) sau nici nu devine (eXploz" nucleară); cum grupurile umane au totdeauna revendicări, secrete sau fățișe, față de natură și de propria lor trecere temporală spre viitor (adică de destin), care, neîmplinite total sau parțial, nasc angoase, unele mituri sînt investite cu valoarea promisiunii și devin mesianice, de la ele așteptîndu-se orbește salvarea; după cum, invers, alte stări de angoasă determină insul sau grupul uman care se simte în taină vinovat, să mitizeze nenorocirea sau catastrofa de caracter amplu, conferindu-i rol pedeșitor. Pe de altă parte, a căuta (de ex. în miturile întunericului și haosului primordial) în „memoria inertă” e un risc pe care un cercetător al mitologiei nu și-l poate asuma. În mitul memorial sînt clasificabile fenomenele și evenimentele condiției umane: a) *interferența erelor* (vîrsta de aur, traiul în sălbăticia arcadică, popoarele de maimuțe, cadrul animal fabulos — întrucît migrațiile arhaice umane au pus față în față societăți omenești de nivel diferit); b) *omul primordial* (omul arhetipal care s'ă socotit pe sine superior animalelor și grupurilor de hominizi cu care se confrunta, dar inferior față de aspectul fenomenal al mediului cosmic și de aceea izgonit din rai sau părăsind libertatea vinătorească pentru noua condiție agrară); c) *revelația inițială*: descoperirea iubirii (perechea arhetipală Adam și Eva care se constituie în familie inseparabilă sau mitul platonician al androgenului despăcat, ale cărui jumătăți se recaută etern); descoperirea cunoașterii (miturile din categoria Pomului Cunoașterii: omul se descoperă pe sine, în primul stadiu de homo sapiens, învățînd să spună despre sine „eu”); e) remarcabilă formarea mitului cunoașterii prin revelație, nu divină, ci demonică, prin intermediul unor divinități fie mesianice secundare, delegate sau tolerate de divinitatea regentă, fie răzvrătite, luciferice); damnațiunea (înțeleasă deopotrivă ca pedeapsă și ca po-vară a cunoașterii revelate, aplicîndu-se atît omului primordial de tip adamit, cit și îngerului sau zeului luciferic); d) *evenimentele insolite* (viziunea lui Iezechiel, prăbușirea lui Phaethon); e) *înnoirea uneltelor* (uneltele arhetipale: Mjolnir, ciocanul lui Thor; corăbiile salvatoare — nava lui Ziusudra, Arca lui Noe; armele, instrumentele și mașinile magice (carele cerești vedice, ca Pushpaka Vimana, tabernacolul lui Moise, berbecul Secijai al împăratului Kao-Yao); f) modificările *brusce ale condiției umane*: revoluția agrară (Demeter și Misterele Eleusine) e frecventă în numeroase mitologii care adesea sînt dominate de cultura plantelor agricole și de consecințele binefăcătoare ale noului mod de alimentație, ca și de creșterea vitelor (capra, oaia, vaca, taurul, jucînd rol de divinități esențiale: junca primordială din „Avesta”, vaca vedică în rol de element cosmogonic, Kamadhenu, vaca Audhumbla din „Edda”, Zeus în ipostază taurină, capra divină Amaltheia — doica lui Zeus, taurii egipteni Apis, Mnevis, taurii înaripați din Mesopotamia); descoperirea agriculturii după domesticirea focului, deprinderea creșterii vitelor, constituirea satului, apoi a cetății, cu transformarea radicală a cadrului psihosocial în noile condiții ale statornicirii grupurilor umane, după aceea revoluția neolitică și, mai tîrziu, revoluția metalurgică (arama, bronzul, metalele nobile și fierul) domină în diverse forme aproape toate mitologiile lumii, întrucît marile mituri s-au alcătuit în acele milenii de modificări esențiale ale existenței omenești; g) *războaiele cerești*: marile mituri ale conflictelor cerești (deobiecei între zei și titani: titanomahia, între zei și giganți: gigantomahia, răspîndită însă în arie mai vastă — India, China, Scandinavia, sau între zei și demoni: între Indra și Vritra, între Ahura-Mazdao și Angra-Mainyu, între Re și Apophis, între Huang-ti și Yui, sau războiul apocaliptic împotriva Satanei) oare, uziînd de un cadru prea spectaculos, cu elemente mult prea complicate pentru mintea primitivă ca atare, rămîn încă de obîrșie obscură; în orice caz, sursele au fost multiple (impactul cu forțele dezlănțuite ale naturii, poate și în forma unor dereglări astrofizice, poate însă și de obîrșie paleoastronautică) contopite sincretic într-o categorie mitologică din cele mai stufoase; h) *potopul și reconstrucția universului*: mitul diluvian, răspîndit în toată lumea (ca invazie acvatică: Mesopotamia, China, Grecia, Palestina, America precolumbiană, Africa; sau ca invazie de zăpezi: Iran, Scandinavia) adesea e contopit eu mitul reconstrucției universului distrus sau dereglat (de ex. mitul zeiței chineze (Niui-wa, mitul operii zeului babilonian Marduk din reforma religioasă a lui Hammurabbi, sau lucrarea de restabilire a lumii operată de divinitatea biblică colectivă Elohim).

2. *Mitul fenomenologic* : a) *actul cosmogenic*, efectuat de divinitatea creșp toare de obicei printr-o decantare a pământului din ape, prin despărțirea cerului de pământ (An și Ki în Sumer, Geb și Nut în Egipt) printr-o operație **chirurgicală** făcută adesea fie de zeul apelor fie de zeul atmosferei (fiul perechii Cer-Pământ), sau prin construirea unui cer între ape, actul inițial fiind urmat de fixarea astrelor luminoase și de umplerea lumii cu faună și floră ; b) *antropogonia* : omul e creat (fie o pereche : Adam și Eva, fie mai multe, ca într-un mit maya) sau spre a deveni beneficiarul lumii îmbelșugate (aici fiind un subdit al orgoliului uman, după descoperirea conștiinței de sine), sau spre a constitui o categorie de slugi ai zeilor (având ca izvor tristețea condiției umane supusă efortului de procurare a hranei și stării de ființă muritoare) ; c) *escatologia*: mortalitatea umană, animală și vegetală, imperenitatea obiectelor, catastrofele (de ex. cele vulcanice), dar impactul între spiritul pașnic și spiritul agresiv, între inteligență și prostie, între spiritul moral și cel amoral, **producând** deznădejde sau scepticism, a condiționat formarea miturilor despre destinul postum al omului și despre soarta universului dar aceste întrebări de perspectivă întrevăd fie o escatologie unică (moartea definitivă a omului cu judecata de apoi și trecerea lui eternă în locul de pedeapsă ori în cel de răsplată, ca și distrugerea definitivă, la un moment dat, a întregii lumi, uneori chiar cu pieirea zeilor), fie una ciclică (avatarele desăvârșirii pentru om — în India, la celți, și lanțul de distrugeri și refaceri ale universului, în erele vedice „yug-a” sau în „sorii” nahuatl) ; d) *repetiția manifestărilor naturii*, adică mitizarea alternanței zi-noapte ori a succesiunii anotimpurilor (aceasta văzută ca o perioadă moarte și renaștere a vegetației : Attys, Osiris, Adonis, Tammuz, Persephone) ; e) *regurile fabuloase* : animalele (împărțite în fiare inamice ale omului și în animale folositoare, fie în starea lor de libertate fie în stare domestică, devia des obiectul zoolatriei, evoluând de la șarpe la balaur sau dragon, de la cîine la Cerberul tricefal, de la pasăre la Phoenix, sau de la simpla noțiune de animal, la vietatea **compozită**, adesea **monstruoasă** : **Gorganele**, Vasiliscul, iar altele d-mînd ca atare : taurii egipteni, calul năzdrăvan, e drept, înaripat, regele maimuțelor Hanuman, numai cu însușiri supranaturale) ; plantele (generînd fie dendrolatrie directă sau prin divinități ale arborilor, ca **Hamadryadele**, fie personificări pentru însușirile ascunse, ca zeul ciupericii halucinogene Teonanacatl) ; **pietrele** (în idolatrie fiind preferate sau stîncile enigmatice, ca Scylla și **Charybda**, sau meteoritii, ca piatra sacră arabă Kaaba) ; metalele (rar divinizate ca atare, de obicei purtătoare de blestem : aurul lui Midas și al lui Sigurd, sau de binefacere : arama lui Hephaistos, fierul lui Ilmarinen, metalul insolit al lui Huang-ti, argintul vial al carului ceresc din „Samaranganasutradhara”) ; f) *cadrul astral*: astrele sînt cadn divin și uman, dar în mitologie nu fac parte din cosmos, întrucît sînt dependente de Pămînt și de locuitorii lui, ca instrumente accesorii de producție divină, necesare existenței umane : clasificarea lor cosmografică făcută de mulți mitologi e eroare, căci creatorul de mituri avea cu totul altă optică despre cosmos și astre decît mitologul (sau chiar filosoful grec, care își cunoaște bine astronomia de epocă) ; de altfel, **stratul** arhaic din miturile astrale se referă la astre ca la simple, felinare („luminători cerești”), iar stratul cosmografie tîrziu (călătoriile cerești ale lui Enoh, Etana ș.a.) vonbește de un cosmos compus din „ceruri” suprapuse ; g) *elementele* : a p a, prezentă în aproape toate miturile, este elementul primordial, adesea văzut ca un monstru (Tlamat, Rahab) al cărui cadavru constituie materia creației (sau refacerii) lumii ; succesiunea cronologică a elementelor în mitologie e variabilă, dar adesea (ca în mitologia vedică) apa este începutul : „Apa s-a condensat și acest lucru a devenit pămînt. Din el a ieșit focul” („Brihadaranyaka Upanishad”) ; în funcție de creșterea nevoii de apă după diferite zone geografice (Mesopotamia, Egipt, Iran), acest element e dintre divinitățile cele mai vechi (Apam-napat, Hapy, Ganga, Okeanos și Pontos, sau zei ai marilor fluvii, ca Ho Po patronînd apele în general și fluviul Huang-he), apa fiind totodată și materia catastrofală a diluviului ; *focul* e prima descoperire a omului primitiv, și poziția sa mitologică e aparte ; principalele ipoteze curente despre mitul revelației focului sînt fragile, atît cea care atribuie inițierile în producerea focului tehnic altarelor de cult, cît și, cea pozitivistă considerînd că oamenii au acceptat pur și simplu focul tehnic remarcîndu-i utilitatea (ipoteza de alură psihanalistă : **producerea** focului prin) frecare imită actul sexual, e stupidă, mizînd pe o imposibilă forță de extrapolare abstractă în mințile primitive) ; omul primitiv se teme de foc, chiar după primele domesticiri ; ca în toate reformele civilizațiilor primitive, vrăjitorii tribali, șamanii, mai tîrziu preoții recrutîndu-se spontan dintre oamenii mai înzestrați intelectual, și mai siguri de propriul eu, au căutat să alunge frica de foc prin anexarea lui la

*ercitiul cultului; înfățișat drept un dar divin, un furt de la divinitate (Promet-
h us) sau divinitatea însăși (Agni, Focul avestic ca fiu al lui Ahura-Mazdao, Hue-
hpteotl ș.a.), el trebuia adorat, iar adorația înfrîngea teama, astfel că primitivul
-cepea să învețe a produce și a folosi focul cu încredere. Nu importă cine a desco-
rit focul 'domesticit, nici unde a fost folosit prima dată, dar probabil
^tul -focului a început să se formeze încă din paleoliticul inferior; *aerul* e
atmosfera despărțitoare și străvezie dintre cer și pământ (zeul egiptean Shu),
" ca hrană a vieții prin respirație este omologat cu duhul (ultima expirație
"nsemnînd moartea); de asemenea, mișcarea mecanică a aerului a fost intuită și
n...onificată în zeii vîntului (Vayu, Hunacan), iar mai tîrziu, apărînd miturile
borului, aerul e intuit ca element al sustentației păsărilor, carelor cerești; *pă-
tjîntu'* cosmogonic e fie apă metamorfozată, fie nisip (tină) decantat, fie mîl
care se încheagă, iar alteori un munte care se supune emergenței prin retragerea
arjelor sau o insulă pescuită de un zeu (în Polinesia : Maui) de pe fundul mării;
pămîntul cosmografie este un munte conic sau o tavă plutind pe oceanul univer-
sal • mitologia nu cunoaște un pămînt rotund sau migrînd liber în spațiu, eancvâ-
zîndu-l niciodată ca astru : geocentrismul astronomiei mitologice e consecvent,
pămîntul (fie masculin : Geb, fie feminin : Gaia) fiind un centru înconjurat de ape.

3. Mitul *cosmografie*: a) *teogonia* este un fenomen mitic ciudat, întrucît s-a
simțit nevoia ca zeii înșiși, cu mult înainte de abstracțiile teologice, să aibă obîrșie,
să fi f°st creați; gîndind lucrurile cauzal, producătorii miturilor teogonice au
compus fie ideea zeului suprem autocreat (Brahma), fie a zeilor născuți dintr-o
mare maică divină (Magma Deum Mater : Kybele, Gaia ș.a.); apoi, multiplicarea
zeilor din același panteon se supune în primul rînd endogamiei tribale; b) *pan-
teonul universal*, variabil numeric de la o mitologie la alta (ajungînd, după unele
surse, la romani pînă la 30 000 de divinități), e dominat de zeii supremi,
deobîrșei și creatori ad universului și ai lumii umane, rămînînd conducători invo-
cați și răsplătitori sau pedeapsitori (dar cele mai multe mituri vorbesc de crearea
universului din haosul primordial, care nu e un „nimic", ci un amestec al elemen-
telor : în aceste mituri, zeul creator e văzut de fapt ca un organizator al haosului,
cum considerau ulterior și Platon și apoi Hegel); în opoziție cu aceștia, aproape
de aceeași valoare mitologică, sînt zeii luciferici (fie răzvrățiți și **concurenți** ai
divinității supreme, fie infernali, adică înrăiți și resemnați față de marea divini-
tate, însă autonomi în aria lor), care, împreună cu cei dintîi, asigură ideea de echi-
libru universal (binele-răul); sînt numeroși zeii forțelor obiective, fie abstracte
(timpul, forța vitală, destinul, moartea), fie concrete (lumina, întunericul, cerul,
pămîntul, aerul, apa, focul viu și focul solar); iar și mai numeroși sînt zeii oco-
ritori ai tuturor detaliilor lumii naturale și lumii umane; o categorie aparte, deți-
nînd cheile înțelepciunii absolute, alcătuiesc zeii sapiențiali, uneori suprapuși zeilor
supremi, alteori confundați cu aceștia sau cu zeii mesianici (sau eroi civilizatori,
fie divini, fie luceferici, fie mîntuitori ai omenirii, totdeauna ingenioși, cu inteli-
gență practică și binevoitori pînă la abnegație față de oameni); categorii secundare
formează zeii' artizani (Anunnaki) sau zeii exploratori (în genere crainici
divini); c) *lunile coexistente*: multe mituri se referă la comunicația permanentă
primordială între cer și pământ, întreruptă brusc spre a se păstra apoi numai în
sensul unic de la zei la oameni.; deobioei, mitologia consideră universul împărțit
în trei straturi sau lumi : cerul divin, pămîntul uman, infernul democratic, cerul
și subpămîntul avînd în unele mitologii mai multe nivele, după ranguri și difi-
cultăți; dar totodată există și mituri ale unor tărîmuri paraumane, fără legătură
cu cele trei lumi, de fapt alte universuri.

4. Mitul *transcendental*. Primitivul creator de mituri nu poate admite con-
tradicțiile existențiale aparente (viața curmată prin moarte, insuccesul cu care se
încheie o perioadă de muncă, o expediție, o dragoste) și atunci el caută explicarea
cauzală a fenomenelor; ceva s-a petrecut altfel decît se cuvenea, iar moartea a
venit ca pedeapsă pentru păcatul său sau pentru păcatul originar) sau ca răsplată
(dacă nu ca strămutare în vederea desăvîrșirii ori salvării); a) *eroul arhetipal*
este mai mult decît strămoșul totemic : e o transcendență, primul model de la
care emană șirul, dar un, model niciodată egalabil, oricît s-ar perfecționa ascen-
siunea șirului, declanșat; b) *suprastructura demonologică*, avînd rădăcini în ani-
mism, reprezintă în diferite etape mitologice o lume suprapusă lumii umane,
subalternă lumii divine sau chiar autonomă față de ea, anonimă și vag diferen-
țiată (sau diferențiată ocult), avînd de fapt rolul practic al guvernării universului
(tipul „mana"); c) *destinul* e considerat un datum nemaidepinzînd nici de zei, nici
de oameni (de ex. Moirele la greci erau implacabile și față de zei) și neputînd fi

(excepțiile sînt rare) nici corectat, nici influențat; d) *universul dual* delimitează fe contradicția observată de timpuriu între lumină și întuneric, zi și noapte, căldură și frig, mișcare și repaos, succes și ghinion, bine și rău, viață și moarte; de aceea antagonismul se personifică mitologic în cele două categorii diametral opuse; forțele divine și forțele demonice (personificate sintetic în „Avesta” prin lupta între bine și rău, Ormuzd și Ahriman); e) *simbolurile condiției umane*: simbolul mitic, în același timp un efect al uitării trecutului ancestral, înregistrat de miturile memoriale, dar și o premisă a năzuinței de a modifica sau ameliora condiția umană, include în miturile de formație tîrzie de fapt alegoriile aspirațiilor umane izvorite din comparațiile dezavantajoase pentru om cu mediul ambiant (de ex. mitul icaric, inocent, e invidia omului față de pasăre); f) *viața și moartea* este antiteza cea mai acută în miturile transcendente și cea mai fluctuantă: în general, viața e privită fie ca împlinirea unui scop divin, adesea experimental, fie ca un accident cosmic; iar moartea (toate categoriile umane din toate timpurile au suferit de thanatofobie) e privită fie ca încetare a existenței (prin epuizarea resurselor vitale sau a scopului inițial sau ca pedeapsă), vremelnică (atunci cînd intervine credința în metempsihoză) sau definitivă (prin transferul în altă existență, de „dincolo”, sau prin aneantizare), fie ca modificare a existenței (strămutare în altă existență sau pasaj în ciclul alternativ al desăvîrșirii); g) *aria timpului*: I există în mitologie sub forma unui timp mensurabil (adică uman, cu zile și clipe, ani și vîrste, epoci ale universului mergînd pînă la răstimpul imens dintr-o Mahayuga), dar și a unui timp numenal (cobra Ananta, adică absența timpului, aflat cît Vishnu zace adormit pe ea; sau timpul inert personificat de Zurvan Akarana, sau pornirea timpului din nimic, atunci cînd Brahma, autocreat, efectuează prima învîrtire a roții vremii). Firește, uneori, cele patru clase de mituri pot fi și interferate.

Dacă *mitologia*, ca totalitate a miturilor unui popor, constituită într-un sistem epic mai mult sau mai puțin unitar începînd din stadiul culturii primitive pînă în momentul apariției civilizației tehnice și a formelor sale de gîndire teoretică, adică pînă cînd sistemul întreg e absorbit și codificat de religie, este o încercare globală de cunoaștere absolută a universului, deci o filosofie incluzînd demersul mistic și o știință generală excluzînd experimentul, ea operează cu mijloace magice și sistemul ei mitologic se manifestă prin adaptarea concretă epică a abstracțiilor și a fenomenelor superioare la situația psihosocială dată, ca și prin explicarea simbolică a acestora. Dar, comparabilă cu știința ca efort de cunoaștere, mitologia se deosebește de știință prin metodă și rezultate; în timp ce știința este un efort de evoluție, mitologia este un efort de involuție. S-a exagerat de puțin importanța literară a mitologiei, susținîndu-se uneori chiar că literatura e o mitologie, ca și cum mitologia și-ar fi străbătut lungul ei drum spre a deveni literatură. Mitologiile naționale își au fiecare personalitatea lor, reflectînd concepția despre zonele necunoscute din om și din univers a poporului sau grupului uman respectiv. Dar în majoritate aceste mitologii, deși toate pornesc din izvoarele societății primitive a căror concepție o reflectaseră în epoca de formare a miturilor, au ajuns la noi în transcripții fie literare (Homer, Hesiod, Mahabharata), fie teologice (Biblia, Avesta), fie istorice (Popol Vuh, Kojiki, Huainantze), fie folclorice (Edda Veche, Kalevala), fie filosofice (Vedele, Upanishadele), fie în fine etnografice; astfel, fiecare mitologie s-a reorganizat treptat, constrînsă de copisti, traducători, poeți, istorici, filosofi, etnografi și folcloriști (și mai ales de teologii totodată supusă unor operații complicate de triere, interpolare, repliere filosofică, resistemizare istorică, restilizare poetică; în toate aceste cazuri (și chiar în cele mai fidele tradiții) s-au dobîndit mitologii supuse concepției altei civilizații și altei culturi, depășind enorm pe cea care a creat miturile.

Din alt punct de vedere, totuși, colecția de mituri a omenirii este o sursă suplimentară, mai ales pentru trecutul foarte îndepărtat, cînd chiar și glasul arheologiei încetînd, nu avem la îndemînă decît ipoteze paleontologice și antropologice care nu pot explica esențialul din protoistorie; astfel, mitologia (și îndeosebi ramura ei memorială) devine o paraistorie, ajutîndu-ne să construim modele probabiliste ale trecutului îndepărtat, tot așa cum construim modelele probabiliste ale viitorului îndepărtat.

Știm, într-adevăr, că majoritatea miturilor sînt impurificate. Dar drumul, către nucleele originare ale miturilor și spre epoca de constituire a mitologiilor ca sisteme este, pe cît de greu, pe atît de posibil.

VICTOR KERNBACB]

CHIAR ȘI DATORIILE

*Furnalele soarelui lucrează
fără întrerupere de miliarde de ore încheiate.
Reparații minime. Din cînd în cînd pe la
axele planetare.
Soarele plătește totul în lumină,
chiar și datoriile uitate.
Pentru el banii n-au avut
niciodată valoare.
Curg din cer vulturi aprinși
peste mare.*

DE-ACUM

*Cîteodată întrebăm prea rar trandafirii
de unde își iau culorile.
Cîteodată întrebăm prea rar cum
își petrece ghidul sărbătorile.
Poate vom întreba de-acum
în fiecare zi
Ar trebui,
ar trebui.*

AM PLECAT

*Ploua. Seara se așeza între noi
privindu-ne îngindurată.
Peste case norii adormeau
tăcuți.*

*Am plecat să te pot chema
altădată,
Ne-am despărțit ca doi
vechi cunoscuți.*

*Am plecat să te pot chema
altădată*

TEZA DE DOCTORAT

*Crizantema își susține teza
de doctorat —
Subiectul: Zăpada clorofilei.
Soarele — prezent în comisie. Exigent,
încordat.
Aici nu există sentimentul
coborât
al
miei.*

*Aleargă printre nori
catapeteasma zilei.*

VALERIU BUCUROIU

i Q r o n i c a   l i t e r a r ă

EROAREA SE NUMEȘTE MIGUEL...

După un roman ironic, susținut-ironic cum a fost *Iluminări*, în care eroul principal, setosul de putere Paul Achim, trăiește o criză de conștiință suficient de bine suportată de vreme ce consecințele sînt consolidarea autorității și a voinței de dominație, ne-am fi așteptat ca Alexandru Ivasiuc să ne dea, în *Racul*, romanul său filosofic. Cu atît mai mult cu cît, fixînd acțiunea într-un spațiu de fantezie, o Sud-Americă de infinite potențialități, ceea ce aș numi ironia utopică (sau utopia ironică) n-avea a se plînge de prea multe vasalități ale mimesis-ului. Nu s-a întîmplat așa, ba s-ar putea spune că, pentru întîia oară pus în condiții de zburdare, autorul caută cu obstinație tot cușca micilor sale obișnuințe, în care se răsucește vădit satisfăcut. Să fie o confirmare a unor bănuieli că ideea la acest romancier, cînd o redusă la resursele proprii, naște abstracțiuni și nicidecum metafore și că numai sub presiunea empirici unele din construcțiile sale cerebrale s-au putut densifica pentru a face să rezulte elementele unei alte calități? În (luminări, empiria se dovedea suficient de bogată și variată spre a se impune romancierului prin tipuri, situații, procese și atitudini morale de acut interes, iar la rîndu-i depozitul său aperceptiv, deși întrucîtva unilateral alimentat, nu întîrzie totuși să furnizeze, pe cît îi sta în putință, materialul senzorial atît de necesar pentru ca pagina să prindă viață. Dar pe autorul *Racului*, în noua lui ipostază exotistă, empiria n-avea cum îl ajuta prea mult, și cu atît mai puțin resursele aperceptive, oricît de eficiente ar lucra în acest sens secolul nostru informațional și oricît de ineputabil în sugestii de tot felul se arată Márquez. Dar poate nici nu c-cazul să mergem atît de departe în căutarea unor motivații, din moment ce — așa cum am mai sugerat — chiar cărți ale sale întemeiate pe experiența nemijlocită n-au reușit totdeauna să risipească senzația de elaborat mental și de psihologie programată. Or, tocmai de psihologie era nevoie mai puțin decît oricînd în *Racul*, și de acel tip de procese laborioase ale conștiinței la căpătai cărora personaje **meticulos** chinuite, divizate interior, elimină piatra... dilemei și se pun de acord confortabil cu ele însele. Și doar *Iluminări* conținea și indicația drumului de urmat, după cum tot el putea avertiza asupra consecințelor nedorite de a idiosi unele soluții (criza și ieșirea din criză a eroului principal) de care s-a abuzat și pînă atunci. În schimb, același roman, cel mai „răutăcios” al său (celelalte sînt în genere „pozitive” și „propozitive”, **chiar** cînd dezlegarea „c eșecul iar în zare w.se profilează decît un mohorît — **promițător** totuși — purgatoriu), **ni-l** arăta Pe autor în postura unui moralist, hrînind cu reflecții și observații suculente «stîl și chiar făcînd din meditația moralistă, de obicei ironic-lucidă, totdeauna .Pwfect avertizată, modul preferat de înaintare, aș zice : o înaintare prin aforisme. E desigur o variantă a **scriiturii** tradiționale, care comportă identificarea autorului fii un "meșter Știc-Tot, dar calitatea intelectuală și complexitatea operațiilor de Similare pe **care** le „execută” acest sistem de înaintare răsplătesc pentru nu Puține decepții la capitolul soluțiilor arhitectonice, precum și pentru destule întinderi aride ce s-au sustras „sistemului”. Dar iată acest stil, perfecționat în Ku- *->mări și căruia regimul satiric îi priește, se pare, mai mult decît elanul **meliorist**: t.msă noul său stil de viață îl făcea ceva mai ursuz, ca și cum o undă de minie

i-ar fi întovărășit nevăzut fiecare gest și fiecare act. O minie surdă, perfect reținută pe care în orice clipă ar fi putut-o declanșa. Asprimea asta îi întări și mai mult autoritatea incontestabilă pe care o avea asupra celorlalți, oameni ce-l asculta!» pentru că în lipsa de bucurie a actelor vieții sale ierarhia ieșea cu putere la iveală". Sau : „El a învățat regula că nimic nu apare nou din senin, fără un [ ] de pregătire, care începe cu semne neînsemnate, cu semnulețe. Astfel, orice cotitură e pregătită să apară ca o linie dreaptă, ce poate cel mult înlătura niJ exagerări". *

Și tocmai de ceea ce ne-am temut mai mult n-am scăpat : reînălțarea un Ivasiuc al drumurilor arhibătute, al psihologiilor mobile sumare, matematice, zate sirguincios pînă la a se obține robotul reglabil, cu reacții ce se pot anticipa. Eroarea se numește de astă dată Miguel, erou dilematic obținut prin tragerea indigo a lui Paul Achim și catapultarea lui peste ocean. „Fascinat de putere! („M-a fascinat puterea și am ajuns printre cei puternici") ca și acesta, el JJ poartă dilema — aici : lupta cu scrupulele unei tinereți de „generos" — în vâzji public, ca titlurile onorifice pe o carte de vizită. De fapt, mai atent privind lucrurile, dilema e a autorului, care oscilează între două formule, ambele folositoare (niciodată ou deplin succes), încercînd pînă la urmă să scoată o sinteză din realitate gota sa... sudamericană : Miguel e pe de o parte Paul Achim, pe care se experij mentează acum degenerescența principiilor și a idealurilor de tinerețe sub presiunea dorinței de putere, pe de altă parte el este și Paul Dunca, personajul din *Apa*, mesager și agent de legătură între medii ce nu comunică și, în plus, instigător dornic de experiențe riscate, jucîndu-se cu focul, trăsături deplin vizibile în această radiografie pe care și-o face, pentru uzul cititorilor, eroul din *Racul*: „Cînd am intrat în mișcare [revoluționară, n.n.], n-am lăsat orgoliul la ușă. Credeam că făc un cadou, oferindu-mă ! De aceea am fost jignit, de aceea am gravitat spre putere. Puterea nu înseamnă numai a face, dar și a afla dinainte ce urmează să se facă. E o priză asupra viitorului și, sub această formă, o servitute. Viața ta merge într-urși tunel, de ai câinii pereți îți dai seama. Pereții unui tunel în pantă" (p. 187). Miguel e într-un fel blestemul autorului de a nu putea sări peste umbra sa, dar chiar și în aceste condiții parcă i-am fi pretins lui Alexandru Ivasiuc ceva mai mult. Pentru că *Racul* nu e numai romanul unor ticuri, cu — mai ales — veșnicul dușman în întreaga psihologie și sondajul epic-determinist în preistoria personajului (de parcă în copilărie i s-ar fi construit în mic modelul imuabil al întregii deșeri miri !), el este și un roman cam în grabă încropit, împrejurare din care sporit neitatea nu cîștigă, iar climatul ironiei, promițător în primul capitol, restabil de asemenea spre final, are chiar de pierdut. Chiar și în aceste condiții Miguel Paul Dunca e de preferat lui Miguel-Paul Achim, măcar pentru faptul că, rediș la rolul de curier și martor, personajul îngăduie acțiunii să se deruleze, pan! doxurilor să se ciocnească și mai ales paletei satirice să se exercite în fixare! unui mare număr de fizionomii, unele groțeste sau sinistre. Ce-i drept, nu sînterf decît în fața unor schițe, căci la adîncirea și definitivarea liniilor — forța definițiilor vitriolante investită adesea în stilul *Iuminărilor* — autorul n-a trecut deții mai rar. J

Dar dacă, pentru motivele arătate, *Racul* nu e romanul filosofic așteptat parabola aerată în care materia și inerțiile să fie dominate, iar nu să domine, cași se întîmplă, el nu e mai puțin un roman politic, unul din acele romane „all puterii" în care dialecticianul nostru s-a mai încercat, dat fiind cu varietate formelor de transmutație a intereselor în ideologii și de resorbire a ideologiei în masa purilor interese. Aproximarea de *Apa* se impune iarăși, căci ca și *acotf* avem a face cu o ecuația mai complicată, cu o etalare de poziții politice sau *nun** tactice, principiile fiind lăsate, în genere, să se odihnească. Aceasta și face <și în țara imaginată de romancier puterea s-o exercite tehnicienii, metodisții și pM, hologii oligarhiei, personaje de penumbră ale cabinetelor misterioase ce par >] degrabă tabloul de comandă al unei uzine cosmice, iar teroarea, pusă la call pentru a înăbuși glasul opozanților de cele mai felurite nuanțe, să capete carar terul unei operații de minuție inginerescă, în care să se exprime cît mai desHJ virșit cooperarea celor trei pîrghii : „Mijloace, Metode, Tehnică" și a celor t*^ attribute necesare : „curat, rapid, eficace" și să se tindă la eliminarea trio-ului * noțiuni ambigue, cu conotații prea bogate : „individ, răspundere, justiție", rei) niscente ale unui individualism depășit. Toate acestea se spun în primul capitol* romanului, cu un Don Athanasios, marele bogătaș și tehnicianul terorii — văzu, ca o întreprindere eficientă — dominînd grupul de latifundiași și generali din >h sudamericană de adopțiune, cu pasiunile lor descentrate și silind astfel voi*

lor la focalizare. Don Athanasios e în fond un Piticu, iar fascinația pe care o exercită asupra lui Miguel, secretarul său, nu e mai mică, deși de altă natură, decât a teroristului din *Apa* asupra lui Paul Dunca. Acest prim capitol a fost socotit de prisos și chiar naiv de un comentator¹, în realitate e singurul care răspunde orientării spre *altceva* a romancierului, mișcare din păcate repede abandonată. Căci cine poate crede că Don Athanasios vorbește aievea atunci când teoretizează necesitatea crimei „in-gi[^]ne-rești”, în acord cu tehnicile cele mai moderne și lăsând și un spațiu de mișcare „aleatoriului”, „care o va face misterioasă” („Trebuie executată chiar vreo câțiva oameni de-ai noștri. Doi membri ai jockey-clubului, ne care-i vrei dumneata. Un bancher, un jurist notoriu de centru-dreapta...”) ? El e aici un personaj de fabulă voltaireiană, singurul de acest fel al romanului, care „convince pe-o cale a lui că în veacul nostru crimele „științifice” n-au lipsit și că genocidul, la drept vorbind, e o operație foarte anevoioasă, care pune destule probleme... tehnice. Tot ce urmează de aici încolo pînă în clipa arestărilor și execuțiilor din cursul nopții e romanul problematizărilor lui Miguel și al rătăcirilor lui nu numai în geografia orașului, dar și în cea a memoriei; mai scurt, romanul „crizei” sale, nu lipsit de neprevăzut și chiar de epizoade de tensiune cinematografică, alternînd cu altele, antiepice, de pură alegoric sau demonstrație ideologică. O vizită la Country Club e tributul pe care-l plătește autorul, dedulcit la cele ale cinematografului, gusturilor și practicilor școlii filmului nostru cînd își propune să imagineze înalta societate cosmopolită și îndeletnicirile ei. Un început de îndoială privitor la eficacitatea soluției și chiar la „parametrii” gîndirii lui Don Athanasios îl conduce automat în cartierele sordide ale orașului, locuite de o viermuială de oameni, spre a verifica acolo — pe o cale cam demonstrativă și retorică — rezistența solului social și a identifica embrionii viitoarei revoluții populare. O amintire survenită la fel de ad hoc îl împinge apoi în copilărie, cînd, împreună cu bunicul liberal, vizitase o haciendă vecină, unde avusese loc o răscoală a peonilor. Emancipatul copil înregistrase cu precizie opiniile bunicului formulate cu acel prilej: „Prefer, îi explica el preotului, o organizație sindicală a muncitorilor agricoli... Conflictele de muncă trebuie rezolvate într-un spirit de înțelegere reciprocă...”, și chiar e capabil să le sintetizeze: „... s-a discutat mult despre înlocuirea formelor perimate de feudalism cu o organizație capitalistă rațională, care implică largi drepturi și cointeresarea și a muncitorilor. Bunicul lui Miguel a vorbit pe larg de rentabilitatea unor asemenea stări noi, progresiste, el era chiar un fanatic al rentabilității” etc. etc. (p. 94—95). De aici pînă la a se îngrijora de soarta foștilor prieteni contestatari nu-i decît un pas, și Miguel îi vizitează la cafeneaua binecunoscută pentru a-i preveni. Tensiunea orelor trăite nu pare a fi totuși P'rea mare de vreme ce, în drum spre ei, Miguel își îngăduie să zăbovească pe tot felul de bănci și... să-și amintească, iar odată aflat în mijlocul lor, deși ziua e pe sfîrșite, să asculte răbdător lunga istorisire a, cîndva, bunului prieten Figueroa despre o expediție în junglă, în căutarea unui templu al vechii culturi Maya. Nu pierdem de asemenea ocazia unei portretizări a acestuia, un fel de „planetă” abstracțizant-pedantă (din perspectiva autorului ?, a lui Miguel ?) care ar putea părea o subtilă ironie, dacă n-ar fi, vai !, oglinda unei prestații expeditivă: „Știa ce este apodicticitatea pentru că spiritul său labil avea nevoie să-și imagineze chiar dacă nu să se fundamenteze, pe asemenea certitudini absolute care-l puteau face o insulă. Genialitatea lui, în care atîția credeau era intim legată cu ratarea și nu era decît o fațetă a ei. Socialmente, sau mai exact, istoric el putea...” etc. (p. 133). În fine, înfruntarea nu mai poate fi amînată din clipa în care, avertizîndu-și foștii prieteni, inițiativa lui Miguel este interpretată ca un act de provocare de către Benevisto, purtătorul de cuvînt al grupului radical. Argumentele cu care acesta respinge iminența unui pericol pentru mișcarea de stîngă reprezintă o perfectă demonstrație de „logică impecabilă”, și cel puțin o dată în cartea sa Alexandru Ivasiuc face dovada capacității sale recunoscute de a radiografia ca pe afecțiuni grave slăbiciunile frumosului raționament, aici — poziția sinucigașă a logicii mult prea încrezătoare în fața absurdului, neputința „analizelor prea coerente”, bazate exclusiv pe mecanisme știute, de a se descurca în fața vicleniilor violenței. Deplină crezare găsește Miguel doar la Tahereh, o legătură mai veche a sa, pe care o vizitează în ceasurile următoare, din aceleași bune intenții. De altfel, Tahereh, revoluționară „practicantă” (așa cum tatăl ei, director de bancă în țara sa, e „musulman practicant”) e singura capabilă să înțeleagă perfidia unui plan care deschide larg porțile aleatoriului, ou scopul de a instaura spaima și confuzia, o generală sus-

¹ Nu altcineva decît Nicolae Manolescu.

materiale, găsite chiar în biserică, apoi în morminte și împrejurimi. Cert este că acum și aici ne aflăm în posesia celui mai vechi monument românesc de piatră sigur datat, care este totodată și cel mai timpuriu monument păstrat în picioare și în stare de funcțiune de pe întreg cuprinsul țării.

Echipa Gheorghe Baltag, Victor Eskenasy, Larisa Nemoianu, Ioachim Lazăr și Adrian Rusu a fost împărțită care încotro, cu sarcini precise, și în primă rînd printre blocurile Orașului-Nou al Călanului, unde straturile de flori ascundeau privirii vestigiile reședinței eneziene din secolele XI-XIV, ce-și ascundeau pe dîmbul Streisîngebergului. Pinteni, cataramă, vîrfuri de săgeți aparțin unei pături feudale. Apoi urmele unor morminte romane răvășite, cu o mie de ani mai vechi... Soarele cădea în lacurile Retezatului — și ei, prăfuiți, nebarbieriți, turmi, mai dialogați, cu pietrele, purtînd sub stele aurul încins în straturile de civilizație daco-romană, străromână și românească : o oală aproape întregă din secolele VIII-IX, găsită într-o vatră, cinci pandantive (medalioane) de sticlă albăstrie (XI-XII), cu semne de-a dreptul cabalistice (!) — „poate fi un om, purtînd în jurul capului un mănunchi de raze”, zice el — unice pînă la ora aceasta, un cînzăluț (XII), lame de cuțit, fragmente de podoabe de argint, două inele de aur pentru prins pîrul și, în afundul bisericii atît de discutate, un fragment din podeaua vechiului lăcaș din lemn, anterior anilor 1130—1140... Arheologii fac din noaptea zi (s-au văzut cazuri cînd dincolo de vîlmășagul gîndurilor unii dintre ei sapa lumina felinarelor!) și ziua cît de lungă-i vara stau aplecați peste „șanț” pînă sîm mai simt coloana vertebrală. Așa s-a întîmplat și cu ocazia demolării pronaosului adăugire mult tîrzie, din zidurile căruia pare a fi ieșit o stelă paleocreștină, adică un bloc de piatră roman refolosit și cioplit în secolele V-VI, ceea ce duce cu gîndul la existența unei colectivități daco-romane creștine, stabile, încheigate, alinată unor forme superioare de civilizație romano-bizantină.

Punți. Poduri peste fluviul Necunoașterii. Din București, Cluj-Napoca și Deva, arheologii, sprijiniți de mai-marii județului Hunedoara, supun și azi unui asediu pașnic și adine patriotic teritoriul ce a fost cîndva inima Daciei libere și apoi ceștrul provinciei romane, pentru a demonstra vitalitatea poporului român supus mult vreme invaziilor și apoi intereselor străine. Începutul a scos la iveală fapte realimente senzaționale.

Priorități în etapa imediat următoare : săparea vetrelor de sat și a cimitirelor din Sălașu de Sus, Rîu Bărbat, Răchitova, Densuș, care pot furniza surprize nebanuite, apoi Gura Sada, Sîntămăria-Orlea, Ostrov, Peșteana, Tuștea, unde sîr datele numai pe criterii stilistice, dar nimic sigur. Peste tot este vorba de aceeași civilizație a pietrei, luată de la romani și purtată din tată-n fiu pînă în evul niedbji piatra rezistînd oricărui invazii și oamenii locuînd în preajma construcțiilor solidei oricîte necazuri i-ar fi năpădit. Exemplul Ulpiei Traiana este edificator: după părăsirea de către autorități, localnicii au folosit fosta capitală ca refugiu, cetățuie, locuință, inclusiv marele amfiteatru, în care și-au găsit adăpost oarecum sigur. Viața a continuat, în alte forme, desigur, vorbitorii de limbă latină vulgară închinîndu-se aceluiași dumnezeu, ridicîndu-și lăcașuri de cult și alegîndu-și șefii după lege străbună, pe cei mai buni dintr-ai lor.

— Cine-i Balea ?

— Eu ! Aș spune, după ce l-am căutat atît de mult !

— Cine-i Balea, cneazul ctitor ?

— Un personaj necunoscut pînă acum în documentele privind societatea din Țara Hațegului, din jurul anului 1300. Cam prin aceeași vreme trebuie să fi trăit și Nicolae zis Cînde din Rîu de Mori... Cer îngăduința să emit o ipoteză, îndrăzneată : pe la anul 1276 sînt pomeniți Litovoi și Bărbat, fratele său, ce stăpîneau în Oltenia, dar reconstituirea evenimentului ne lasă să înțelegem A erau și voievozi ai Hațegului (n.n. de aici, oare, Rîu Bărbat?), de unde s-ar putea să fi plecat cu cîțva timp mai devreme, din cauza presiunii crescînde exercitate asupra românilor transilvăneni de către statul medieval maghiar. Ia deci, un voievod avînd ca sfetnici și bizuindu-se pe puterea unor cneji locali, situație identică în Maramureș, unde voievodul era ales dintre cei mai viteji ? mai puternici cneji de vale. Cercetările ulterioare ne vor conduce la adevărul adevărat!

— Ce-i cu -Balea, ziditorul ?

— În primul rînd, trebuie spus că n-a zidit el biserica, la fel cum făcut-o nici jupanii Lațcu și Cîndreș, în 1408—1409. A refăcut-o, zugrăvit-o, o-

hisit-o. pisania respectivă din 1313 glăsuind așa pentru că așa se obișnuia, atunci °a și niult timp după aceea, în tot spațiul carpatin. In al doilea rînd : cînd apar -n documentele din 1377 două persoane — Lațcu din Streisîngeorgiu și Zăicu din L'j_____ca fiind veri și urmași ai unui străbunic comun din Streisîngaorgiu, acesta poate fi altul decît Balea al nostru, iar cele două biserici atît de apropiate sînt ale aceleiași familii cneziale, cea din Strei fiind cu ceva mai... tînără.

*•

Gîndurile lui Radu Popa către mai tinerii sau viitorii arheologi : Legea Patrimoniului Cultural Național apără vestigiile trecutului, dar fiți cu o Oră mai devreme pe șantierul de construcții și sistematizare, nmnai așa veți opri ds la rjeire ceea ce are valoare inestimabilă pentru istoria **poporului** nostru ; meseria aceasta presupune multe renunțări, veri cu soarele în creștet, apă sălcie și dormit jn cort ; spuza de stele nu-i o metaforă, ci somn iepuresc, pe furate, cînd ți-ai epuizat **răspunsurile** la întrebările zilei ce-a trecut ; arheologia înseamnă foarte multă meticulozitate, înclinare spre rigoare și tehnicitate, efort și concentrare permanente ; dedieîndu-te ei, începi lupta cu tine însuși, pentru a nu trece la generalizări și sinteze pînă nu ai documentul întreg, scos și înțeles de către tine, trecut prin toată sita întrebărilor, argumentelor și contraargumentelor ; și numai după aceea ai dreptul moral să faci cunoscute rezultatele, să treci la concluzii istorice. în folosul tău și al științei.

*

De-o parte și alta a pisaniei din 1313, pe fresca încă incomplet curățată, se disting doi călăreți, unul pe-un cal alb, altul pe-un cal roșu, compunînd singurul ansamblu de ev mediu românesc în care apar în altar doi sfinți cavaleri. Parcă ar fi o aluzie la vitejii începuturilor vieții noastre de stat și la cei care „descălecînd” au pus temeliiile ȚĂRILOR ROMANEȘTI.

VALENTIN HOSSU-LONGIN

C â r t i — O a m

• ADRIAN MARINO CALATOR ÎN EUROPA. — Titlul cu sunet de castagnete (*OZe / Espana*), sub care și-a publicat Adrian Marino însemnările călătoriei sale iberice, are, cred, o intenție ironică, poate chiar auto-ironică: exclamația aceasta, dincolo de stridența ei ca atare, e așa de puțin concordantă cu personalitatea cunoscută a proferatorului ei, încât dă o impresie de travesti burlesc, de *portrait-souvenir* în decor de recuzită. Încă de la începutul cărții autorul își anunță o licență față de sine însuși, un concediu luat de la cărturărie și bibliotecă: „...prima operație mentală a «turismului intelectual» în Spania este purificarea pe cât posibil de elemente livrești și literare, ieșirea din «cultură» și intrarea în «viața imediată»”. Bineînțeles, lucrul acesta nu îi reușește decît în parte, în mică parte, aproape deloc, dar tocmai quasi-eșecul tentativei îi dă cărții nu numai farmecul dar și confirmarea ei interioară. De fapt, pentru un intelectual, adică pentru un om cu nevoia cunoașterii și înțelegerii, nu există „viață imediată”; conceptul acesta este un produs *mediat* al minții. Dealtfel chiar în fraza citată autorul vorbește de „operație mentală” și de „turism *intelectual*”.

În recent apărutele sale *Carnete europene*, Adrian Marino revine la punctul său firesc de vedere: „N-am înțeles și probabil nu voi înțelege niciodată de ce «viața», în țară sau străinătate, s-ar limita la o serie de satisfacții imediate, la emoțiile cele mai banale ale existenței zilnice. De ce un jurnal devine «plin de viață» numai cînd consemnează astfel de impresii iar atunci cînd notează fapte de artă și cultură, acte de cunoaștere și fragmente de autobiografie spirituală, el încetează de a mai participa la viață.”

e n i — F a p {.

invențiat de Montaigne cu înțelesul „giorativă la adresa pedantismului”, a căpătat prin uz o nuanță de superioră și de suculentă internă Rodată cu acea *skepsis* cognitivă liberatoare a umanismului. Cei mai dascăli de viață și de voluptate, Montaigne, Goethe, pentru a cărori oameni decît pe aceștia, sînt tototdeauna autorii cei mai „livrești” și tîocmai prin aceasta atît de plini de viață. Fuga de livresc se însoțește de diverse forme de vandalism intelectual, de idilism leneș și ipocrit și de demagogie a ignarității nu rareori fc Diagnosticul lui Marino denunțînd sursa acestei fobii un „model re-liv” de tip „agrar” e cît se poate de § » și demn de toată atenția: un vechi, fSurSnit și îndărătnic obscurantism se yftAe sub fobia livrescului, chiar da-

(p. 9). Rîndurile acestea amintesc Mircea Eliade care, în preambulul „Jn” spontanitatei, „neconformism”, nului său „indirect” Șantier, se întawxlastie” etc. Adrian Marino își acde ce ar fi roman istoria unui ad»K...ă și mai mult ireductibilitatea dar nu și istoria unei experiențe aJcLtohii său da vedere, declarînd: „Sînt ritului. Din ce în ce mai agasat (siC...ric, în cazul scriitorilor și intelc-drept cuvînt), Adrian Marino revinefLi, împotriva călătoriei empirice, atac pe această temă: „Trăirea cultivate' de simplă destindere... O cultură ca formă de viață, revitalizarea sa ri cunoaște din interior, nu hoinărind pe participare și transpunere pune din fL& omorînd timpul prin hall-uri și problema «livrescului», calul da bătaM^j» (p. 39—40). Aici ar fi de introdus publiciștilor incuți, obsedați de «viaf*...ă, pe care de altfel am mai fă-concept echivalent în concepția lor fri... |, început: poate oare un intelec-cu percepția naivă și needucată. Teafal (nu orice „scriitor”, dar un intelec-într-adevăr, mă agasează. Cine a m...l autentic) face, chiar dacă vrea, o în cap unora (întrebare repetată) -Izmenea călătorie debusolată și fără «viață» înseamnă doar a căsca gura f jimă (= gr. *noema*)? E de presupus ca te feri de toate implicațiile culturalei existenței, este greu de știut. O prejît cată desigur, ca multe altele. Dar | măt cu reacții de temperament, humo-jaf-și afective, dar experiența sa, oricît le participativă la „viața” anonimă, nu anine mai puțin un act de cunoaștere fde integrare reflexivă în sfera culturii, „retine, spus că pentru călătorul străin, ”) ales intelectual, strada face parte din ataiopul” unei culturi, iar acele „note & antropologie socială” pe care le reco-Randă Marino (p. 10) se obțin și prin meteda” flanerici receptive și perspi-a» Goethe căs_cînd gura pe stradă a kt cea mai „veridică și profundă in-“retare a carnavalului din Roma”. * Bahtin).

detenta cărturărească a lui Adrian apoi o „legendă” (propriu zis: „de eu, Fără lege și legendă nu există socio-umană, deci cultură, ci numai agrS de hominieni. „Umanitatea este F esență livrescă. Ea nu poate fi dec^ vrescă”, spv'ie Marino (p. 41) și ^ decît să-i aprob fără rezerve. Cu *

Adrian Marino nu se poate stăpîni de a se da ca exemplu, de a se auto-cita și de a-și manifesta cu cele mai abstracte ocaziuni susceptibilitățile amorului propriu. Unii, „malițioșii”, pot să se amuze pe șama lui, îl pot socoti plin de sine, egocentric, vanitos etc. Eu nu văd în această slăbiciune decît dovada unei profunde bune credințe și a conștiinței, fi-resc entuziasă, de a fi dat o operă real-mente impunătoare. De nenumărate ori se întîlnesc în scrisul său propoziții ca: „nu pretind că sînt infailibil”, „poate nu am dreptate” etc., și rezerva că ceea ce a realizat e desigur „perfectibil”, even-tual „amendabil”. Cuvintele: „modestia care mă caracterizează” (p. 25) sînt poate o auto-ironie dar nu sînt în fond lipsite de îndreptățire. G. Călinescu scria undeva despre oamenii constructivi: „Spiritul lor se pierde în acțiune și dacă vorbesc despre ei asta e un semn de vigoare, de optimism”. Adrian Marino e din categoria acestor creatori plini de candoare *qui prentent le flanc aux rieurs*: „...multe bune intenții și entuziasme (recunosc, mereu naive, inocente) mi-au fost tăiate de la început, fără menajamente”, mărturisește el (p. 48). E de înțeles că animat de mari proiecte, plin de conștiința „ope-rei” și a unei „misiuni”, doritor de a vedea cultura românească recunoscută la cota internațională la oare virtual poate pre-tinde, el se revendică de la pașoptism: „Am o reală admirație pentru elanul, pu-ritatea, idealismul, entuziasmul, spiritul vizionar-constructiv al acelei epoci de început care credeau că tîrie în afirmarea europeană a țărilor noastre și acțiunea în consecință. Prezența românească în stră-inătate, înainte și mai ales după 1848 ară-mas pînă azi o pagină unică pe care «spiri-tul critic» junimist n-a scris-o niciodată” (p. 56). Singura obiecție pe care i-aș aduce-o este că nu mai are sens astăzi alternativa „pașoptism'7 „junimism”, că în definitiv ju-nimismul nu a fost decît fireasca și con-secventa urmare a pașoptismului, în ace-lași spirit european, în fond de „sincro-nism”, criticismul său nefiind altceva de-cît exigența unui nivel realmente „com-petitiv”. Lovinescu a echilibrat lucrurile cu *Istoria civilizației române moderne* și cu volumele sale despre Maiorescu și ju-nimiști. Cît despre prezența românească în străinătate, n-ar trebui uitat faptul că junimismul, respectiv Zizin Cantacruzino impulsionat de Maiorescu, a dat acum aproape un secol Franței (și prin ea tu-turor zonelor de cultură francofonă) tra-ducerea lui Schopenhauer, contribuind la voga în epocă a acestui filosof (versiune pe care Nietzsche, desigur din galomanie

și spirit de contradicție, o declara superioră originalului).

Printre cele mai penibile probe pentru amorul propriu al lui Marino se pare că a fost, la Geneva, stagiul de audient, cu obligații de școlaritate, la cursurile și seminariile lui Roland Barthes. Recursul la umor, fie doar „latent” (p. 180), nu pare să fi fost un suficient exutoriu pentru această mortifiantă experiență. Dovadă: „...nu puteam în nici un caz uita că depășisem o anumită vîrstă, publicasem în țară câteva volume, încheiasem primul volum din *Dicționar de idei literare*, aveam un sistem propriu de referințe și de reflexie critică... aveam conștiința foarte vie că sînt totuși un autor român, în parte realizat și nu acceptam nici în conștiința mea și nici măcar, formal, statutul minor de student, bursier... De unde o serie de raporturi artificiale, constrînse, de crispări interioare, de gesturi stîngace, de totală neintegrare în această ambianță care nu era a mea, pe care n-o meritam și pe care o visasem cu totul altfel” (p. 178). Rînduri scrise evident cu sufletul ulcerat, dar nu mă îndoiesc că la recitirea lor, la un moment dat, autorul se va amuza tot atît de bine ca ori și care dintre „malițioși”. În schimb opiniile asupra lui Barthes, extrem de severe dar impecabil obiective, motivate, de o perfectă justete, sînt fireasca expresie a unui spirit liber de inducțiile și teroarea snobismului intelectual, cu riscul de a șoca, la noi, pe întîrziatîi *suiveurs* ai acestui subtil, brilliant, dar în definitiv fastidios sofist. Același risc și-l asumă și declarînd: „Nu este de admis, intelectual vorbind... a crede că o mediocră (și greșită) *Introducere în literatura fantastică* de T. Todorov este o adevărată autoritate în materie” (p. 187—188). Absolut de acord.

Adrian Marino este un remarcabil comentator al artelor plastice, în deosebi al picturii. Rîndurile despre Paul Klec și despre Mondrian, de exemplu, sînt de o fină și precisă interpretare, adecvată, deloc „literară”, dovedind un ochi sigur, o sensibilitate inteligent educată.

Stilul său este direct, neelaborat, foarte viu și exact, stendhalian așa spune, dacă nu ar fi expresia unei naturi mult mai puțin flegmatice. Am sentimentul că scrie *currentie calami*, fără a se opri la alegerea cuvintelor, de unde fatal unele inadvertențe, dar și o deosebit de cuceritoare vibrație omenească.

AL. PALEOLOGV

o CATAGRAFII: O SAPTAMINA
OBȘNUITA. — Deschid Jurnalul fraților Goncourt la anul 1877 și citese: „12 fo-

bruaric. La Hugo. El spune că n-J... paradoxal că, din mulțimea niciodată bolnav, că n-a avut nicicînj'... f devenite istorie, mai mult sau mic, că n-a suferit niciodată de oiW'... tin elaborat, artistul care își cu- Nimic nu-i poate face rău: nici călma'... meseria alege p... > nici frigul, nici ploaia care-i pămBO^... j... teinate imediat momentului ce pînă la piele. Bănuie că e invtdfienOSipe-... Emoția, tremurul inimii Peste două zile: „Soția președintelui lic-a <f părelnice ale faptelor echivabunului de provincie îi spunea lui fii* - „...cori cu vagoane de hîrtie. îmi bert: «Sintem fericiți, uite bărbatu-}**^... cum un confrate romancier, nen-a pronunțat nic'i o achitare iarna asP... mit de sursele bibliotecilor, privi-Ramine să ne imaginăm ce cuprinj^... Bucurestiul secolului trecut, pă- asemenea frază...” După alte citeva J^..._ărtile și „albumele și întreprindea frații-cronicari notează ce influenți ^cursii' prin diferite cartiere ale toritară” a avut asupra opticii eurojă^...j La observația mea că acele carrecenta descoperire a picturii ExtrfloraŞ...feriseră mari transformări edili-lui-Orient, o „adevărată revoluție înj^...-... i o sută de ani scurși, hîrțiile matica tabloului”... În sfîrșit, la «Ita»... păstrînd încă liniile și culoarea bruarie, în prezența lui Turgheniev, Ei-J^...i, i prietenul mi-a răspuns: „Dar Zola îi destăinuie lui Flaubert că își... Aerul nu s-a schimbat!” Mai tîr-sideră o parte a scrierilor demnă de a^...tea pe care a scris-o era, firește, preț, pentru că a confecționat-o excit?..._ă de o mulțime de fapte docu-din nevoia de a-și cîștiga existența... i^...* L...trasc de prin biblioteci, dar O istorie a epocii, abreviată pe ^..._j puțin prezent era acolo aerul des-puțin de o pagină!... j... i vorbise și care însuflețea

Curiozitatea retrospectivă a scriitorii [tetele de muzeu pînă la a le mișca de astăzi are nevoie de alimentul Pr^..._t, rafic. păt al faptelor trăite și nealterate, -J^...i pot ascunde temerea că, deși se trat ca mostră a unui timp consumat!... _h, puțini sînt scriitorii ce își lasă el îl interesează acut ce s-a întîmpt;... j L^..._caldă și nelucrată, tulburată de adevărat, și e firesc ca, prețuind eu atîj !7... clipei — în tremurul și transpa-sentiment operele ce „concurăză sfîf *..._j pagini. Scrisoarea, jurnalul, civilă”, ca și manualele scrise mărunt, [Ljfia „gratuită”, o sută de alte semne, inna istoricilor, să dea întietate în j) ... _£, acumulare a timpului prezent, lecție mărturiilor directe, probelor net*... j...tate... „Eu fac cărți, domnule...”, lucrate, strigătului prim, chiar celui sas...iicația probabilă. Pe de altă parte, dalos subiectiv. Documentele de viit obiectivității, imperativul imper-ținute de mîna tremurătoare a celui » 'soMlității (a fost chiar o vreme cmd ic-a colecționat, Ic vrea obținute dirf sazetele' respingeau scrisul la persoana înă încă mișcate de acea mină tremurată? Mii), înșiruirea de formule necurmat re- i le-încredințează. » petate, „seriozitatea” (ce împarte dintru început temele în grave și superflue)

Această preferință vine de la sirf început teme în grave și superflue) mîntul că o reconstrucție istorică string în gulere tari sentimente și trăiri care scriitor nu lucrează în fiecare moniej ^... asemenea gulere, notele fraților cu clipa ce devine sub pana lui frecai Goncourt ar fi ajuns niște docte referate, — nu se poate rezuma, cînd e vorba f Se mai adaugă și arsenalul semnelor de surse documentare, lă' materiale pîn punctuație (e vorba 'despre' punctuația erate de un artist, fie el și genial, lij mentală) — și confesia se sufocă de la realitate elaborată și închisă aproape 4, intenție...

finitiv. Ar atinge absurdul scriitorul of Năzuința de a atinge stilul perfect (de vrînd să-l evoce pe Ștefan cel Mare, ... _j/... i tem foarte departe), anemi- utilizu ca izvoare cartea lui Mihail Șt ază însuși organismul documentului, de doveau despre marele voievod... Arta, care s-ar putea bucura cîndva un scriitor '-...st.

În această privință reconstrucția^ * Fără acel tremur sincer, documentul epoci e mai curînd simplă primă «J rămîne uscat, hîrtia nu-și depășește con- strucție, pentru că nu e vorba despre 4j], ^ celuloză răbdătoare,

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

seama de faptul că materia istp^i • NOI CERCEȚĂRI PRIVIND FENO- mai fost răscolită și cercetată pînă la s# MENUL J.R. A.V.C. -> Cartea lui Gabriel Li- își propune să d scopere adevărul f Wanu, Tragicul, o fenomenologie a limi- supus refuzat celei scrise înaintea A .tei și depășirii, apărută în colecția „Stu-

dii" a Editurii Univers dă cititorului — sau mi-a dat cel puțin mie — o anume neli-niște, nu numai din pricina numeroaselor implicații ale problemei sau nuanțării teoretice, dar mai ales din pricina atîtor întrebări rămase fără răspuns, pe care nici autorul nu se grăbește să le închidă, sugerînd mai degrabă o direcție gîndirii îndemnate să stăruie, să adîncească, ordonîndu-le. Și firește și pentru tot'atîtea neconcordanțe sau chiar poziții contrare celor susținute, să recunoaștem, cu strălucire de către autorul acestei cărți ce invită la reluare, la un dialog purtat nu numai cu ideile ei numeroase și îndrăznețe, dar mai ales cu propriile tale idei. Căci calitatea esențială a cărții lui Liiceanu despre tragic este aceea de a li un factor catalitic pentru spirit, în prezența ei, a ideilor dezbătute, a marilor semne de întrebare deschise, spiritul se trezește sau, dacă a fost în stare de veghe, cunoaște o efervescentă, o activitate nouă, cu noi și tot atît de îndrăznețe idei, nu neapărat pentru a da o replică, ci mai ales pentru o mai adîncă înțelegere și cunoaștere. Cunoaștere a ceea ce ni se pare demult înțeles, pentru a constata cît de mărunte sînt pătrunderile efectuate, cîte noi dimensiuni au rămas de cucerit și cîte noi nuanțe de sesizat.

Ne aflăm în fața uneia dintre cele mai controversate probleme, în fața unuia dintre cele mai frămîntate concepte, față în față cu unul din cele mai mirabile fenomene, fenomenul tragic. În același timp, ne aflăm în fața unei încercări singulare de teoretizare a unei stări de spirit ce a preocupat atîția gînditori într-un susținut efort de a circumscrie și înțelege ceea ce este atît de greu de descifrat și de pătruns. Încercare ce atrage după sine nu numai meditația asupra celor propuse ci posibilitatea privirii și din alte unghiuri, urmînd alte perspective ale aceluiași controversat concept pe care Căbriei Liiceanu se străduiește să-l desprindă dintr-un anumit context care, după părerea sa, îl înăbușea.

Iată intențiile autorului desprinse din *Precizări metodologice*, capitolul prim al cărții. Neștiind ce este tragicul, pentru că conceptul său neelaborat „se află undeva între *existența* tragicului și *știința* lui", se resping implicațiile teoretice (eventuale) din tragediile grecești („divorțul tragicului de tragedie este deci real și justificat în faza elaborării conceptului de tragic, dar încetează deîndată ce această operație a luat sfîrșit", p. 19), pentru a se lămuri mai întîi conceptul însuși. Nici filosofia nu ar trebui să se invoce în numele tragicului. Cu corectivul că doar acea direcție din istoria filosofiei este relevantă care are „lumea omului ca reali-

tale petrecută prin conștiință și devenită astfel valoare" (p. 27), drept obiect al meditației sale. Cum autorul urmărește nu *filosofia ci știința* tragicului, chiar dacă ar exista o „filosofic” a tragicului, aceasta este inoperantă fără elaborarea „științei” tragicului. Filosofia este „*principlal* inoperantă în ordine metodologică, în raport cu o cunoaștere pozitivă a fenomenului tragic” (p. 31). Elaborarea unei *ontologii* a tragicului, scopul lucrării, ar trebui în acest caz să renunțe la speculație, adresându-se unei cercetări teoretice specifice. Deci poziție științifică elaborat explicativă. Ontologie sfârșind într-o *axiologie* a tragicului, pentru a ne întoarce totuși la filosofie. Pentru că dacă „nu filosofia este chemată să deschidă acest discurs”, ea totuși „trebuie să-l preia și să-l poarte în lumea adevărului mai adânc care este unitatea dintre conștiința despre un lucru și conștiința de sine” (p. 33).

Teoria tragicului este privită ca *peratologie* (teoria limitei) și în acest capitol sînt desfășurate : *geografia ființei* și *topografia tragicului*, *atitudinea față de limită* și *spectatorul fenomenului tragic*, urmărindu-se studiul sistematic și teoria realității tragicului, semnificațiile acestei realități „ca practică filosofică și contemplare angajată” (p. 34). În altă secțiune, *Nietzsche, tragedia ca structură gnoseologică și soteriologie estetică* și în cel următor *Schiță pentru o hermeneutică a nostosului*, ilustrează două modalități de anulare a tragicului. Lucrarea se încheie cu *Destinul fenomenului tragic* din care desprindem dispariția personajului tragic, rămînînd pentru viitor doar „condiția” ce-i poate conferi evidența și *Receptarea tragicului în antropologia marxistă*, din care rezultă că „anularea tragicului este tot atît de străină spiritului filosofiei marxiste pe cît convertirea lui în disperare”, (p. 209). O *bibliografie critică* arată direcțiile cercetării de pînă acum și opiniile exegeților despre tragic.

Autorul are poate dreptate să procedeze astfel urmărind o „știință” și nu o „teorie” sau „speculație” asupra tragicului. Numai că tragicul fiind o stare de spirit, nu știm în ce măsură o metodologie atît de strict științifică este operantă. Nu vor fi știind filosofii ce este filosofia (știință sau altceva), dar constatăm că întregul eșafodaj teoretic, „științific”, dacă acest concept pare mai lămurit decît cel „filosofic”, întreprins în carte pornește de la filosofie și sfîrșește în filosofie, indiferent ce semnificație a dat sau dă acum autorul noțiunii. Dar esențialul, dincolo de orice controverse asupra unui termen sau a altuia, nu mi se pare a fi aici, ci în rezultatele atinse. Întrebarea este dacă cercetarea aduce un spor de cunoaștere,

dacă pătrundem prin noua metaclor utilizată în „Istoria fenomenului” adine decît pînă acum? Fără îndoii Gabriel Liiceanu sistematizează matul, oferindu-ne o imagine clară, o raigrafie a fenomenului, în special în <J>toitul *Determinarea tragicului în Uium geografiei ființei*, cu cele douăzeci și »? de definiții. În fond dacă știm ce este gagicul, o ruptură, o confruntare cu limiy coliziune între posibilitățile finite și iifftele condiției umane, definițiile lui i, iceanu nuanțează, urmărind cu toată Jtilitatea unei ascuțite gândiri teoretz această întîlnire între conștiința lima și conștiința înfruntării ei. „Tragicul rk spune în încheiere Liiceanu, s-ar p-3 defini: dacă-ți depășești limitele ești 3' deșit; dacă nu-ți le depășești nu i om” (p. 41). El urmărește nu numai 2 bulațiile conceptului ci și „atitudinea luată față de tragic, mergînd de cele J multe ori pînă la anularea lui. Fapt & că volumul lui Liiceanu ne demonstra* posibilitatea unei ontologii a tragicu* dincolo de tragedie și dincolo de mrj lele estetice pe care le are totușif vedere. Poate că o știință a tragic^ în măsura în care aceasta poate fi cstituită, ar fi posibilă pornind chiar la tragedie, indiferent dacă poezii au a sau nu conștiința conceptului, neelabori dar conținut, așa cum în opera oricâs mare poet există implicitele teoretice! unei poetici ce poate fi desprinsă, chin dacă cu oarecare greutate. Ar fi suficient să ne gîndim la Ion Barbu pentru a »J deschisă perspectiva.

Ceea ce mi s-a părut destul de ci#, în cercetarea lui Liiceanu este abseif aproape a oricărei trimiteri la exessS românească. Dacă *Existenței tragice* alt D. D. Roșea i se acordă atenția cuveni! măcar în bibliografie („alături de cart? lui Unamuno aceea a lui D. D. Roș, rămîne singura din literatura teorefi^ dispusă să transforme discursul desp tragic în prilej pentru o viziune mer, fizică totalizatoare”, p. 245), teoretizări lui Pârvan și ale lui Blaga nu sînt A măcar amintite.

Vasile Pârvan a ținut în anul 1921? la Universitatea din București un cil; despre originea dramei antice, public* lectia de deschidere, „dialogul platcif *Anaximandros*, în volumul *Idei și />** istorice, Ed. Cartea Românească, 1920, »J publicat într-un opuscul, *Memoriale*, colecția „Restituiri” a Editurii „DafJ în 1973. Chiar dacă considerațiile lui van nu au pretenția unei elaborări # ințifice” a conceptului, totuși ideile SP sînt rodnice. După ce arată imposiSj tatea meditării despre tragic la cei ce inconștienți nu numai față de natură

• față de adîncimile propriului suflet și „i cum rămîne neștiutoare de sine ”) „a neînsuflețită”, în contradicție cu P. fiocutorii ce încercau apărarea unei viurii tradiționale a tragediei, Anaxi- !landros are conștiința singurătății, „a jpastiei în care ne aruncă nașterea con- tiinței despre noi înșine”, tragedia fiind h-icătul de durere al singurătății, spaima necredinței și a hulei, din cîntecul omu- lui asupra neantului vieții sale” năseîn- L.se „sentimentul, atitudinea, creația tra- gică” (P- 305). Sentiment ce ne face me- lancholici, idee preluată și de Dan Botta jn *Limite* (fără să aibă conștiința peratologiei)-Dar Blaga a întemeiat o antro- pologie bazată pe acest concept, care, dacă nu este neapărat teoretizat, elaborat în perspectiva adoptată de Liiceanu, este temelia unei viziuni metafizice „totaliza- ”.

Sînt cunoscute implicitele teoriei lui Blaga despre cîmpurile stilistice. Catego- riile ce intervin în creațiile omului în indiferent ce domeniu fac ca nici una din încercările de revelare să nu reu- șească în absolut. „Toate încercările reve- latorii ale omului în raport cu misterul se dovedesc relative, provizorii, caduce”. Dar existența în istoricitate, o existență fără puțința saltului în absolut este fără îndoială o existență tragică, „istoricita- tea, în oricare din momentele sale, adună în sine, ca într-un punct, linia într-ade- văr tragică a ființei umane”. Categoriile stilistice sînt, după cum știm, *limitative și jrenante*. Avînd numai o finalitate li- mitată, absolutul fiindu-i ființei umane refuzat, destinul său creator rămînînd mereu în relativitate, sentimentul tragic este solidar condiției umane. Destinul omului este tragic (în sensul acestei permanente confruntări între aspirațiile și limitele sale) oricînd și oriunde, în perspectiva acestei filosofii nu îndeajuns de cunoscută și prețuită. „Prin toate finalismele de care este condiționat, omul se situează pe o linie incontestabil tragică, dar și măreață în același timp. Omul se situează într-o permanentă istoricitate iremediabilă și &ă capăt. Omul, prin toate condițiile sale transcendente este menținut într-o necurmată stare creatoare care însă nicio- aată nu-și ajunge ținta. în această situa- ție trebuie să căutăm izvorul supremelor wisfății și al supremelor dezamăgiri naraate omului”. Cu siguranță Liiceanu * ti găsit la gînditorii amintiți sugestii Wețioase chiar pentru elaborarea pe care „avut-o în vedere.

Cartea lui Gabriel Liiceanu despre fe- nomenologia limitei și depășirii în cazul agicului aduce numeroase sugestii din- e care citirea corectă a *Nașterii trage-* a lui Nietzsche nu este pe ultimul

loc. Precizările *peratologiei* și amănunți- rea *nostosului*, ca și interpretarea cu to- tul singulară a lui Nietzsche sînt modele de analiză subtilă și nuanțată, de preci- zie și expresivitate, constituind, cum am spus, un ferment pentru propria gîndire. O carte de referință peste care nu se va mai putea trece și care constituie un moment important în problema elaboră- rii conceptului, elaborare „științifică”, după cum ne asigură autorul și pe care noi, printr-o deformare profesională o vedem tot „filosofică”. Indiferent de vi- torul cercetărilor, există acum o direcție care, sperăm, se va dovedi fertilă.

ION MAXIM

o MITOLOGIA INTEROGAȚIEI ȘI IN- TEROGAREA MITOLOGIEI. — După un debut la fel de convențional ca și acelea ale colegilor de generație (*Lumina pă- mîntului*, 1964) Constantin Abătuță intră într-o perioadă de căutare și experiențe dintre cele mai greu de determinat. Vo- lumele de versuri care au urmat, după un interval de patru ani, debutului (*Piatra* — 1968, *Psalmi* — 1969, *Ew* — 1972, *Piatra și alte poezii* — 1972, *Există* — 1974) dau impresia că poetul știe, sau cel puțin presimte, unde trebuie să ajungă, dar nu cunoaște prea bine drumul și ține să ocolească cu orice preț pe cele frec- ventate. Rezultatul e un lung periplu li- ric în care se amestecă simplitatea, egală cu ea însăși, cu expresia trucată și dif- ficilă, incoerența cu discursivitatea, inte- ligibilitatea cu obscuritatea, dar care lasă să se întrevadă o anumită unitate inter- rioară, un sens ultim spre care aspiră toată această mișcare labirintică.

Stăruința obsesivă a poetului este aceea de a descoperi în lucrurile anonime un sens ascuns, un mister ontologic sau transcendent. Inițierea e însă un dar al zeilor și nu de puține ori poetul trebuie să se aperse de tentația unor speculații întortocheate pentru a nu-și înstrăina me- sajul: „ai casei umblă tăcuți/ petrecerea razelor pe piatra-sigiliu îi face să vadă/ mereu o nouă posibilitate de a aștepta/ mereu o zi subțire ca paiul le insuflă cre- dință/ în mișcările lor tot mai încetinite/ și cînd zăbala miezului nopții se lasă/ fără glas unul altuia își șoptesc presim- țirea/ ilustră absurdă veșnic copilărească/ a sufletului lor” (*Martorul unui vis*).

Constantin Abăluță nu are nici o vo- cație pentru poezia senzuală, figurativă, oare se niutește din sentimente, din seve și culori. Poet intelectual pînă la „uscă- ciune”, el scrie mai curînd o poezie austeră, „elaborată” și abstractă, în care

metaforele, totdeauna discontinui și ermetice, presupun un sens și o relație spiritualizată: „Ne-~~nto~~areem la pietre/ ca orbul la stele căzătoare/ printre ascunzișurile fructelor ne lingem rănille lungi/ pieile noastre se varsă curînd într-o carne sfîntă/ căreia în vis doar i-am zărit talazurile minioase.// Așteptăm la porțile de unde nimicirea se vede/ ca iun spasm luminos în bezna feliicită a fecioarei,/ vinători cuprînd luminișuri în flacăra unor jertfe cenușa/ umblă ca o regină pe gurile supușilor adormiți/ o veghe nupțială coboară/ și muntele solitar își amintește potopul" (*Pietre*).

În ultimul volum de versuri (*Iubiri*, 1976) el se eliberează de ispita criptizării, deseori violente și păgubitoare, fără însă a părăsi spațiul ideal în oare se situează poezia sa. Cu calm și aparentă detașare și cu o simplitate de expresie aproape tradițională, poetul construiește obsesiv o *mitologie a interogației* în perspectiva morții. Mișcarea muzicală și ritualică dă sentimentul unui joc grav a cărui finalitate este inițierea într-un joc grav, acela al morții: „Acum poți înțelege/ din somn scot mirese pe luncă/ grîul vorbește orbilor/ mă clatin și sar legămîntul/ așa cum pe rîu întîlnii/ străvezia suflare/ a tălpilor/ copilului" (*Vis de copil*). Limbajul se constituie de cele mai multe ori pe seama unor realități imediate, familiare (capotul mamei, pipa tatei, strada, ceaslovul etc), dar toate acestea sînt *semnele* oracol ale acestei mitologii a interogației. În ele poetul caută parcă un răspuns ori încearcă să descifreze prevestirea plecării. Peste înfățișarea lor umilă coboară de fiecare dată un fior necunoscut care le învâluie și le transfigurează: „Bătrîni se leagă de lucruri/ soba dărîmată scaunul fără un picior/ le dau dureri în tot trupul/ și nici nu concep / că sfeșnicul pierdut poate fi/ o ofrandă// Ei au/ cîte o carte pentru fiecare deget/ cîte o oglindă pentru fiecare/ mișcare a mîinii/ Stau la masa de șah cu pipa în gură/ și pun la cale victoriile lumii/ iar peste creștetele lor st despică iarba/ și cade ca un voal luminos/ în spații" (*Clavecîn* —2). Poetul pare să definească, în notații simple, lucruri și icne din universul domestic, dar finalul în fiecare poezie schimbă neașteptat perspectiva, așa încît rezultatul demersului său e o permanentă dislocare de sensuri și o recompunere într-un alt plan. Descoperim astfel că cele mai umile lucruri și gesturi pot, revela sensuri nebănuite și uneori tulburătoare: „O scară verde proptită de casă Cineva/ repară gardul/ pe cîmp se vîd cai// întînd mîinile Strig Aștept/ Pe cîmp caii Scara verde proptită/

de casă Cineva repară gardul//
 miinile// Le întind Le întind" **fcftr»** să ies în pluggul pînă oraș/ cît este
 %eaoul bwh de arătura/ dar mă izbăște
 peste gură/ mina de ghips din som-
 silnic for lași.// Și dacă ne m-ae alaprat
 ;% i / si nu mi-a nins în vorbe fard de
 riaun/ .....

La antipodul liricii lui Constantin **fă** faun//să am pe cruce mai puțin un cui//.../
 luța se situează ultimul volum de i f dovedeste-le cît sint de sfinți/ întepesu-
 sun al lui Mircea Dinescu, *Proprie*, » * > ° ...cea socială/ acuma cînd istoria
 de poduri (Cartea Romanească, i, 1974, ? f £, ... cu neștiuți eroi frumoșii dinți"
 cărui poezie ar putea fi definită *Ā* ; ... unde pling mașinării Paris,
 ca o *interogare a mitologiei* - ...) (*

incredibilă pentru un tînăr poet ... | ' p/edispoziția spre imitarea unor stiluri
 fațșare de dandy - prin acuitatea £ " _ din primele culegeri de versuri
 științei artistice și civice pe care . p ^ .....tă acum de sine, se transformă
 supune. Aceasta, cu atît mai mult cu. L experiență programatică. Autorul in-
 in primele sale doua culegeri de veaj," _ aluzii stilistice voit transparente
 (*Invocația nimănu*, 1971 și *Elegii* .. J \ ^ ..... tutelară a unor poeți, ale că-
 eram mai tinar, 1973) gmdirea » * ..ci devin astfel vocea lui : Eminoscu
 tului _e destul de nesigura, de puțin pl ,i, oerul meu unde te duci/ anii se sr-
 sonala. în schimb, e foarte vizibilă f ftr°de nuci/ și lacrimile-s pînă-n plopi")
 poziția spre imitare și spre intoirea Ion Barbu, din unele poezii ocazionale
 linca, de unde aspectul m mare pg ..... f of of desîș de ochi/ acum de
 de compozit al acestor culegeri. Curioși* Sine trag trei popi// carnea-mi miroase
 adolescenței și primele vizite ale lui ? ? pe-acum/ a seîndurică de salcîm") Ar-
 sint sursa unor meditații lirice obidii ghezi („în rîpa blondă a făpturii 'tale/
 („Poate-n cîmpie păstorindu-ți zorii/ ț _ijnile-mi cad ca două animale// si-aud
 încerca sa spuî acel cuvînt,/ dar s* tiptil cum se strecoară anii/ ca hoții prin
 schimbat vreodată muritorii ?/ Nu-i e* grădina Ghetsimani"), Radu Stanca' (Gră-
 tuiesc doar patimi pe pămînt ?"), ram^o beste-te iubito mai am cîteva zile/ si am
 marcate de efortul de a se evita locui să plec soldat într-un cătun") și mai ales
 comune : „Greerii mecanici cîntă-n pare ude/ iubito, ieși din singe să admiri/ #
 lunea-aceasta Doamne/ ca pe un ou im-
 pnn fereastra trupului pătrunde/ fiara* pur si fără foc/ dă-i veri tîrzii și obosite
 foșnet lin de trandafiri" (*Fiara*). , toamne/ și-o cloșcă văduvită de noroc" •

Tema obsedantă a noii culegeri de vj „smulge-ți tu singur limba scrie pe ea
 suri e destinul poetului și al poeziei! Adio/ înecă-te-n salvia celor ce te-au
 lumea de azi, multe poezii fiind da| rîvnit" etc. Spiritual și, de multe ori, ges-
 „Paris 1974", iar altele purtînd titluri* tuculația patetică din' *Istoria unei secolde*
Elegie pe jărmul Atlanticului, *Dialog* a lui Adrian Păunescu, sau o anume in-
 netar, *Trubadur lingă Sena*, *Tînăr întil* coerență și teribilismele juvenile ale poeziei
 oraș occidental, *Privighetoarea secolii* de avangardă sînt de altfel prezente în
 XX etc. Volumul însuși se subintitula? aproape fiecare pagină a „Stampelor eu-
 „Stampe europene". în această per)? ropene": „trandafiri murați", „ciolane de
 tivă „europeană", „miturile" și mai im fluturi", „în seara asta automobilul îmi
 mitologiile lumii contemporane (airW mtră în haine", „răsuflarea ta de ben-
 bilul, tehnicizarea și citadinismul ca; ană iubito", „chipul zeilor demult s-a
 depărtare de natură etc), care condi| retras/ pe eticheta cutiilor de conserve"
 depărta „... ..» «^o curcubeu mecanic tunde ploaia",
 nează prin consecințele lor destînl „trandafiri nu mai are miroș/ în schimb
 lorilor spiritalc și în primul rînd al » poate toca un kilogram de carne", „apa
 eziei sînt interogate cu febrilitate și| răpe-n pilnia gramofonului/ și bicicleta
 o dată puse în cauză : „Hai secerăfi «urata cartofii" etc.

Chiar dacă i pînă acum **Mircea Dinescu**
 a atins vibrația înaltă si gravă a marii *Vaezii*, ultimul său volum' de versuri ră-
 fără îndoială unul dintre cele mai ssnnificative apărute în ultimul tiim

M. NIȚESCU

dintre cele mai reușite și mai temaq
 bucăți ale volumului : „Voi confumS
 norocul meu olog/ cu mînzul beat ini*
 lele divine/ dar undeva se moare
 șine/ și se consumă pîinea ca un drog

semnificativ (Pe drumul uni-

tații naționale, *Dacia*, 1975) cele treispre-
 zece studii de istorie ale lui Vasile Netea
 pun acut în evidență ideea cea mai
 scumpă a poporului nostru, pentru care
 au luptat generații și eroi (ai faptelor, ai
 scrisului și spiritului) veacuri de-a rînd-
 dul, ideea pentru care nenunțați fii ai
 patriei au acceptat să devină martiri, —
unitatea națională.

Secunda istorică în care unitatea
 poporului nostru s-a înfăptuit fulgerător
 sub Minai Viteazul, ca și revoluția pa-
 șoptistă au răsărit din visul milenar al
 neamului românesc de a trăi laolaltă.

Cartea relevă îndeosebi faptul că ideea
 unității era prezentă în toate conștiințele,
 ca un semn distinctiv al întregului nostru
 timp istoric, de la luptătorii declarați
 Pînă la țărani și oierii spațiului etnic
 „Marele reprezentat al unității români-
 lor — scria N. Iorga — a fost ciobanul
 acesta... care, cîntînd, își mîna oile pe
 pămîntul românesc și care răspundea în-
 totdeauna în aceleași vorbe care răspîn-
 dese aceași poezie, aceeași muzică, ace-
 lași ritm sufleteșc.

Meritul deosebit al cărții istoricului Ne-
 tea constă în a fi selectat și înmănuș-
 cheat între aceleași coperti idei și fapte,
 opinii ale marilor personalități istorice'
 știri și date, de a fi scos din uitare
 chipuri și momente istorice, fluxul idea-
 tic, social și afectiv, de-a lungul timpului,
 între cele trei provincii românești, totul
 comentat cu pasiune și vibrație.

Privitor la Dimitrie Cantemir se fac
 considerații ce-l situează ca precursor al
 vestitei Școli Ardelene. De la și prin *Hro-
 nicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*,
 Ion Inochentie Micu ajunge să vorbească
 de „edificarea casei politice a națiunii
 române". Timp de peste un secol, *Hro-
 nicul...* lui Cantemir a circulat printre
 români sub forma manuscrisului de la
 Blaj.

Sînt inventariate apoi principalele pu-
 blicații prepașoptiste de la noi în studiul
 „România" — *primul cotidian al poporu-
 lui român*, care a avut ca inițiator și rea-
 lizator pe prof. Florian Aaron din Tran-
 silvania și se comentează *Manifeste*,
*proclamații și epistole revoluționare pa-
 șoptiste* legate de numele unor Vasile
 AJccsandri, M. Kogălniceanu, Nicolae Băl-
 cescu, Romanu Vivu, Simion Bărnuțiu.
 Eflimic Murgu, C. A. Rosetti etc, care
 toate se călăuzesc de o singură și funda-
 mentală idee : „formarea României libere,
 unite, și independente".

Un studiu pasionant este cel dedicat
 personalității excepționale a lui Simion
 Bărnuțiu, conștiința revoluționară cea mai
 completă din Transilvania, alături de

„craiu munților” Avram Tancu, la 1848, așadar acelaia care, în împrejurările votării unei legi de unire a Transilvaniei cu Ungaria (lege care nu ținea cont de voința poporului român), spunea într-un articol: „Mărturisim că nu numai după zece ani, dar nici după o sută, dar nici după zece veacuri, ba niciodată, în vecii vecilor, noi și națiunea noastră nu putem fi obligați printr-o lege care pentru obiceiurile și credința noastră pregătește un pericol și un obstacol, iar pentru naționalitatea română ruină și pieire”.

Un alt studiu, consacrat *Relațiilor lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii din Transilvania*, luminează împrejurările formării științifice și educației, luptei și contactelor marelui patriot cu românii și revoluția din Transilvania. Cel mai bine descrie aceste relații, evocînd (în 1851 la Paris) împrejurările dramatice ale lichidării revoluției — așa cum consideră și prof. Vasile Netea, citîndu-l — însuși Bălcescu: „în acea vreme cînd inima îmi era zdrobită căci din toate părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii streini, fusei fericit a găsi acolo (în munții lui Iancu n.n.) pe acele piscuri uriașe, pe deasupra norilor, o naționalitate și o viață românească infocată și puternică. Cu ce entuziasm frenetic fusei aclamat și binecuvîntat de toți acei țărani cînd le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și izbîndă din partea fraților din țară, minunați de vitejia lor ! în ce tăcere adîncă mă înconjurau și mă ascultau ei cînd le vorbeam de puterea nației române, de numărul ei, de întinderea pămîntului ce i-a dat Dumnezeu și de ursitele mărețe ce o așteaptă în viitor” (N. Bălcescu, Opere, I, Ed. G. Zăne, 1940, p. 129). Aflăm un amănunt important din viața lui Bălcescu: în timp ce se afla înconjurat din toate părțile de trupele imperiale, marele patriot se refugiază la Iancu în munți, de unde va pleca îmbrăcat ca moș, vînzînd eiubere, pînă în Iugoslavia. La plecare Iancu i-a dăruit și 50 de galbeni de cheltuială.

Avram Iancu în istoriografia română conține o bibliografie foarte necesară pentru cei interesați sub toate aspectele de tragismul vieții acestui neasemuit erou.

Un capitol de interes literar îl constituie studiul *Din legăturile lui Al. Vlahuță cu Transilvania*, care evocă atmosfera plină de duioșie a relațiilor permanente dintre românii situați de o parte și alta a Garpaților.

Nicolae Iorga este considerat, de asemeni, sub aspectul dăruirii unei întregi vieți de istoric ideii unității naționale.

În urma unirii Transilvaniei cu România, ziarele transilvănene comentau faptul într-un spirit democratic și fratern, așa

de sin J mai consistentă, la o „contribuție” propriu-zisă care nu poate fi situată decât în spațiul unor opțiuni.

GHEORGHE GRIGURCU

m' RAFINAMENT ȘI ARTIFICIU. — Universul poeziei lui Florin Muscalu este universul lecturilor sale. Și, cum se întâmplă mai întotdeauna în cazul poemelor de inspirație livrescă, un perfect echilibru domină construcția și atmosfera de ansamblu. Tonul (uneori poate deliberat) oscilează între baladă și romanță. La o lectură atentă ești șocat de imagini și viziuni paradoxale, chiar incifrate. Iată, de pildă, poemul *Lupoaică albă*, cel care impune și titlul cărții de față. După câteva exprimări clare, poetul complică demersul, atras de pitorescul inspirației survenite ad-hoc : „în scorbura foșnind pe fundul mării, / Cu suflet fumuriu de depărtare, / Trăiește o lupoaică, poezia — / Lupoaică albă care nu mai moare. // în cer se văd înalt acele scorburi, / Deasupra lor cu steaguri trecătoare, / Când bufnițele verzi cu ochiul lirei / Păzesc ținutul așezat sub mare”.

Dar, cum spuneam, poetul este în permanență atras și fascinat de cărți. O contemplare nostalgică îi produc rafturile încărcate cu volume. Rememorări ample, pe un ecran interior, încep să se desfășoare. „Mi s-au cariat dinții stînd printre cărți. / Am văzut literele trăind, înfiorate, / Rîzînd în tragedii și cîntînd în războaie, / Ca actorii purtîndu-și masca în spate. // Chiar acum am plecat din cartea aceea, / Se mai văd pe cer semnele lor de opal, / Fantomele literelor moarte, / într-un fel de război mondial.” (*Bibliotecarul*). „Edițiilor iubite” li se dedică un galant poem. „Doamnă, cad în neștire cocorii, / Se-aud somnambule cărțile în biblioteci, / Domnișoare bătrîne valsează-n / Ediții iubite, pe veci. // Bizanțul este rătăcitor. / Uneori eîntă filosofii bătrîni / Și păsările vechi își amintesc / De la Emil Botta sărutări de mîini.”

Un inventar al cuvintelor obsedante pentru Florin Muscalu trebuie neapărat să cuprindă : liră, melc, planetă, lacrimă, scorbura, umbră, doamnă, șarpe, galben, canar, cetate. în general, o recuzită cu aer desuet, care place mult poetului. Cu ea realizează mici obiecte cu străluciri stîse, piese de interior de care te apropii cu înfiorare, tulburat de răceala lor distantă. Sigur, pericolul căderii în artificios pîndește, uneori chiar se instalează confortabil. Se simte scurtă respirația, pe alocuri. Și totuși pentru iubitorul de vers rafinat, poema livrescă confirmă calități